

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hvad Skamlingsbanken er for jyder og sønderjyder, er Frøbjerg Bavnehøj for fynboerne. Her rejstes for nu 25 år siden monumentet, der hædres mindet om de 326 fra hele Fyn, der blev besættelsestidens ofre. Læs nærmere om begivenheden og monumentet side 147.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til fondens formand, general F. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: General Fl. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,
Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtassevej 6, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 77 80. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 81 07 09.

Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen,
Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. Tlf. (01) 61 18 91.

Den øvrige bestyrelse består af:

Rektor Paul Holt
Præstevangsvej 35, 8210 Århus V
Tlf. (06) 15 48 05

Kontorchef O. Olesen
Leonorasvej 8, 9000 Hasseri, Aalborg
Tlf. (08) 18 04 51

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rødovre
Tlf. (02) 91 13 72

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Overlærer Preben Feddersen
Caroline Amalievej 11
5874 Lundeborg, Hesselager
Tlf. (09) 25 14 77

Oberst K. Kjeldsen
Hallingager 47, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Provst Poul Riis
Herrestræde 1, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 52 05 33

Overpostbud E. Holger Grome
Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup
Tlf. (01) 50 33 86

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslet
Tlf. (04) 44 76 04

Arkitekt Ove Chr. Lembcke
Brødregade 19, 8900 Randers
Tlf. (06) 42 51 30

Fhv. justitsminister Knud Thestrup
Rosenvængets allé, 10, 3, 2100 Kbh. Ø
Tlf. (01) 42 41 72

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 1.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november)

ABONNEMENT

Poul Nielsen, Bjernedevej 40 a,
2700 Brønshøj
Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes lettest og hurtigst ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende).
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg.
(06) 81 07 09.

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K.
(01) 15 59 57.

TRYK

Fjerritslev Avis Offset.

INDHOLD:

Frobjerg Bavnehøj og monumentet	147
Falskmøntner hos Hitler.	148
Godt at vide	150
Det skete også i 1943.	151
Verdensstævne i Rom	153
Runde dage.	155
Fra redaktionen	155
Fra foreningerne	156
Frihedsmuseet	159
Mindeord.	160
Bøger	160
Adresseliste	164

De efterfølgende numre af vort blad udkommer 15/12 og 15/2. Stof fremsendes 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 6

NOVEMBER 1979

34. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af dansk fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen
Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Frøbjerg og monumentet

Når monumentet for besættelsestidens faldne i Fyns stift rejses på Frøbjerg Bavnehøj, er det ikke nogen tilfældig valgt plads. Med dette monument med sine tre hundrede og seks og tyve navne er Frøbjerg i egentligste forstand blevet, hvad oprindeligt var tanken: En fynsk mindelund - og et fynsk folkeligt samlingssted. Historien om Frøbjerg er beretningen om den folkelige og nationale bevægelse, der i slutningen af forrige århundrede gik over landet - og om nogle mænd, der som unge havde mødt denne bevægelse i al dens varme styrke og som ældre følte sig forpligtet over for dens værdier.

Derfor skabte de Frøbjerg Bavnehøj. De gjorde det også, fordi erfaringen sagde dem, at det er godt for en bevægelse at have et sted at høre til. 1911 begyndte de at købe bakker og dale af Frøbjergpartiet, 1913 stiftedes Frøbjerg-selskabet.

• Da modstandsbevægelsen på Fyn i 1945 begyndte at drøfte tanken om et fælles monument for besættelsestidens faldne, var der ringe tvivl om, at det skulle rejses på Frøbjerg. Baggrunden var naturlig, for hvad var - og er - modstandsbevægelsen andet end den største og i sine virkninger mest afgørende folkelige og nationale bevægelse i Danmarks historie. Frøbjerg er blevet hellig jord - hvor mennesker mindes og begivenheder ikke glemmes.

326 - så stor er den samlede pris betalt af fynske kvinder og mænd - eller om man vil: Så stor er det samlede fynske afdrag på den regning, den anden ver-

denskrig udskrev til Danmark.

• Ingen skulle være glemt - alle er taget med ud fra den betragtning, at alle betalte den samme pris: Livet. Der er *soldaten*, som den 9. april blev på den post, hvorpå han var sat - og blev båret derfra, *sabotøren*, der trods al vis tale om at være forsigtig valgte sin egen vej og gik den - lige til pælen i Ryvangen. Der er navnene på dem, som lukkede deres dør op og blev modtaget af glammende pistolskud, fordi de fandtes *danske nok* til at dø for betalte morderes kugler, der er *koncentrationslejr-fangeren*, som døde

Britisk flag med usædvanlig historie

Det Union Jack, som den 8. maj 1945 bød de første englændere velkommen til Tønder er ved kollegierådets landsmøde overdraget 4. maj Kollegiet i Tønder. Historien om det usædvanlige håndarbejde blev fortalt af pensioneret seminarielektor Kirsten Horsbøll. Hun var håndgerningslærerinde på seminariet og den 7. maj om eftermiddagen bad frihedsrådets lokalkomité hende om at lave et engelsk flag, som kunne vaje sammen med Dannebrog, når englænderne næste dag skulle bydes velkommen.

Hun sagde ja uden at ane, hvilken kæmpeopgave der forestod. På biblioteket fik hun de nøjagtige mål med oplysning om, at det engelske flag be-

den bitre død i en barakkøje - eller blev indhentet af den år og dag efter freden - der er dem, der tilfældigt stod på en tilfældig kugles vej. Flest er navnene på søens folk. 165 er at finde under skibsrørets symbol. Så mange pladser stod tomme i sømandshjem på øerne og på Fyn, da Danmark oplevede sin lyseste maj. Så stolt hævdede søkøbstæderne på øerne og Fyn den tradition, som siger, at søen og mandfolk står godt sammen, og at det undertiden er *hans* skæbne at blive derude, *hendes* at have styrke til at stå på en kaj og spejde efter en, der aldrig kommer hjem.

Det er alle dem, der her er sat et minde i granittens uforgængelighed - hver for sig en skæbne, samlet et udtryk for den pligtfølelse, den offervilje og det mod, hvormed danske mennesker skrev et ærefuldt kapitel i Danmarks historie.

står af 30 dele, og at der er egne mål for hver enkelt del.

I Tønders butikker fandt hun i forskellig kvalitet hvidt og blåt klæde, men intet rødt. Men farver Nielsen i Storegade lovede at hjælpe med at indfarve det nødvendige stof og derefter med at stryge det tørt, så frøken Horsbøll sammen med to kolleger og seminariets dygtigste elev kunne gå i gang med arbejdet. De fire damer syede uafbrudt til klokken halvseks om morgenen, og ved dagry kunne det fine håndarbejde vaje foran politistationen sammen med Dannebrog.

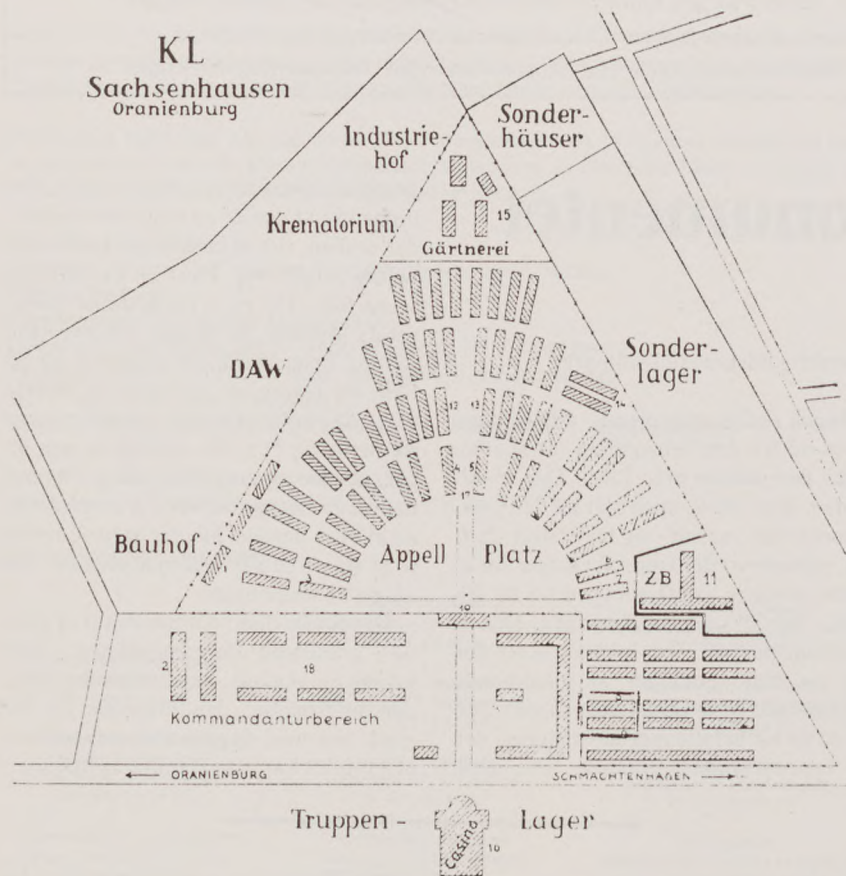
Senere fik frøken Horsbøll flaget i øje, men det er nu overgivet kollegiets formand, kontorchef Eugene Ibsen til ophängning på 4. maj Kollegiet som et usædvanligt minde om befielsesdagene.

eig.

Falskmøntner hos Hitler

OM VERDENS STØRSTE PENGEFORSKKNINGSAFFÆRE

Af Olav Holst

Tysk plan over koncentrationslejren Sachsenhausen.

1. Sonderbau (bordel). 2. Politisk afdelings foto. 3. Krankenbau. 4. Bad. 5. Kammer (depot). 6. Blok 13 (straffekompaniet). 7. Blok 14 (karantæneblok) 8 og 9. Falskmøntnerværkstedet (for-neden til højre). 10. Turm A (hovedbygningen). 11. Zellenbau (bunker). 12. Vaskeri. 13. Køkken. 14. Politisk afdeling og aflusning. 15. Gartneri. 16. SS-Casino. 17. Galgen. 18. Kommandanturumraade.

I 1958 hørte man for første gang her-
hjemme, at der i en af de tyske kon-
centrationslejre havde været et falsk-
møntnerværksted, og at en dansk bank-
mand havde været blandt de fanger,
som medvirkede i dette mærkelige fore-
tagende.

Da jeg på dette tidspunkt var redak-
tør af bankfunktionærernes blad, så for-
søgte jeg gennem dette at finde frem til
denne bankmand. Det lykkedes også,
men det viste sig ikke at være nogen
bankmand, men en vekselerer ved navn

Sven Hoffgaard af firmaet Hoffgaard og
Hertz. Han indvilligede i at fortælle om
sine oplevelser som falskmøntner i Tysk-
land under krigen.

Svend Hoffgaard og hans familie blev
taget af Gestapo i Gilleleje, medens de
ventede på skibsløjlighed til at komme
illegalt til Sverige. Familien blev splittet
ad, og fru og de to døtre havnede efter
mange strabadser i Theresienstadt,
medens Sven Hoffgaard selv - nærmest
ved en fejltagelse - kom til koncentra-
tionslejren Sachsenhausen i nærheden
af Berlin.

Efter en kort tid i den sædvanlige
karantæne, blev han udtaget til arbejde
i blok 19, og det viste sig, at den vel-
meriterede københavnske vekselerer
dermed blev medlem af alle tiders stør-
ste falskmøntnerbande, hvis penge-
forsknings fik selve Bank of England
til at ryste i sine grundmure.

Blok 19 var omgivet af pigtrådshegn
og fuldstændig isoleret fra den øvrige
lejr. Ingen i Sachsenhausen måtte vide,
hvad der foregik i den omhyggeligt af-
spærrede barakbygning. Når fangerne
fra denne blok af en eller anden grund
skulle ud i lejren, var de altid strengt
bevogtede, for at ingen skulle sætte sig
i forbindelse med dem.

De fleste fanger i blok 19 havde på en
eller anden måde tilknytning til
trykkerifaget. Der var stereotypører,
gravører, typografer og fotografer, men
der var også trykkeri i barakken, hvor
man bl.a. lavede vigtige dokumenter og
falske pas, men hovedopgaven var frem-
stilling af falske pengesedler.

»Operation Bernhard«

Chefen var en major Bernhard
Krüger, efter hvem foretagendet havde
fået kodenavnet »Operation Bernhard«.
Ideen med det hele var, at man ved at
pumpe umådelige mængder af falske
pundesedler ud på den sorte børs i de
neutrale lande kunne skade Englands
økonomi og dermed slå fjenden indefra.

Vekselerer Sven Hoffgaard fotograferet
i fangedragt og med fangenummer til
lejrens kartotek.

Efter lang tids eksperimentering havde en tysk papirmølle endelig fundet ud af at lave papir, der fuldstændig svarede til det materiale, Bank of England brugte i sit seddeltrykkeri. I store kasser, der vejede mellem 100 og 150 kilo, kom papiret til Sachsenhausen. Det første led i produktionen foregik i »Reisserei«, hvor fanger rev arkene i otte stykker ved hjælp af stållinealer. Derefter blev sedlerne trykt i flere tempi og forsynet med fortløbende numre i nummereringsmaskinerne og blev lagt til tørre i reoler.

Sedlerne var fine og nye, men det var slet ikke meningen, for de skulle netop se brugte ud. I »Altmacherei« blev hver eneste seddel krøllet og sammenlagt og let tilsmudset. Mange af sedlerne blev endda gennemstukket med nåle, fordi man vidste, at engelske bankfolk ikke bruger gummibånd, men nåle, når de bundter sedlerne sammen.

Noterne kom i nummerorden fra maskinerne, men det er meget sjældent, at et bundt gamle sedler har numre i nærheden af hinanden, derfor måtte de omhyggeligt blandes. Hver eneste seddel blev til slut gennemlyst og kritiseret, for derefter at blive sorteret ud efter kvalitet i tre sorteringsrum. Sedler med mindre fejl i trykning eller papir gik lige i brokkassen.

Gestapo kom meget ofte og hentede færdige sedler for at kunne sprede dem ud til deres agenter i hele Europa og Mellemøsten. Mange sedler endte endog i selve Bank of England, og det varede længe, før engelske eksperter fandt ud af, at der verserede falske sedler. For menigmand var det umuligt at se forskel på ægte og falske sedler, selv om man stod med dem i hånden. Det var første classes arbejde i blok 19.

140 mand i arbejde

Det var nazisternes mening til sidst at smide umådelige mængder af falske sedler ud over England fra flyvemaskiner for dermed at bringe fjenden ud i økonomisk ragnarok. Der var derfor stadig brug for flere sedler, og trykkeriet, der først kun havde 33 medarbejdere, udvidedes stadig. Til sidst blev det nødvendigt at inddrage den tilstødende blok 18 i virksomheden, hvor man kom op på at beskæftige 140 fanger.

Selv om behandlingen nok var hård og disciplinen streng, så havde man det dog mange gange bedre i trykkeriet end andre steder i tyske koncentrationslejre. Alle var klar over, at der ikke var megen

chance for at slippe levende fra det, og ingen kunne i tilfælde af sygdom regne med at komme på hospitalet, for intet måtte slippe ud om, hvad »Operation Bernhard« egentlig var. Der var dødsstraf for at snakke om arbejdet, og et par af SS-vagtmandskabet, der talte over sig i fuldskab, blev skudt. Fanger, der blev alvorligt syge, fik giftsprøjen.

Hvis Tyskland sejrede, sagde major Krüger, kunne de fanger, man var tilfreds med, regne med at få tilladelse til at få deres familie med sig i lejren, men de ville aldrig nogensinde komme fri. Hvis Tyskland tabte - ja så kunne man selv regne ud, hvad der ville ske.

Umådelige mængder af pundsnote i forskellig størrelse, men for størstedelen 5 pundsedler, blev fabrikeret og oplagret. Man begyndte også at eksperimenter med dollarsedler og nåede også at få fremstillet en forside, men bagsiden fik man aldrig lavet.

Tiden gik, og fronterne rykkede nærmere og nærmere, samtidig med, at Berlin blev bombet nat efter nat. Med uro fulgte man i det lille falskmøntnersamfund udviklingen. Man anede, at enden var nær, og gruede for, hvad der ville hælde, men der skete overraskende ting.

På flugt sydpå

Den 26. februar 1945 kørtes hele trykkeriet med maskiner og mandskab fra Oranienburg station sydpå i 14 jernbanevogne, 3 vogne med fanger, 1 med vagtmandskab og 10 med maskiner og

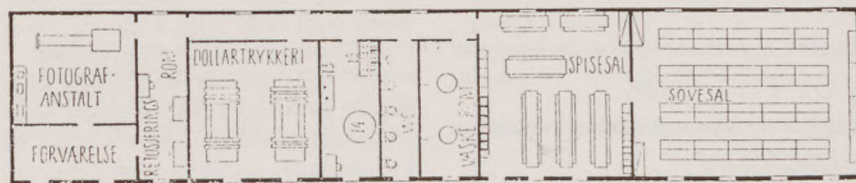
hele seddelbeholdningen. Efter flere døgn rejse kom man til koncentrationslejren Mauthausen ved Donau, hvor det var meningen, at trykkeriet skulle opstilles, men da der ikke fandtes stærkstrøm, måtte man opgive tanken, og rejsen gik snart efter til Rdel Zipf, der kun var en lille lejr med 3 barakker, beboet af spanske fanger. Spanierne måtte rykke sammen i en barak, således at trykkerierne blev installeret i de to andre. I nærheden af lejren havde nazisterne sprængt store værksteder ind i fjeldet, og her blev så indrettet sorteringsrum for trykkeriet.

Amerikanske tropper nærmede sig imidlertid, og fra Berlin kom ordre til at tilintetgøre maskiner og beholdninger af papir og sedler. Intet spor måtte blive igen.

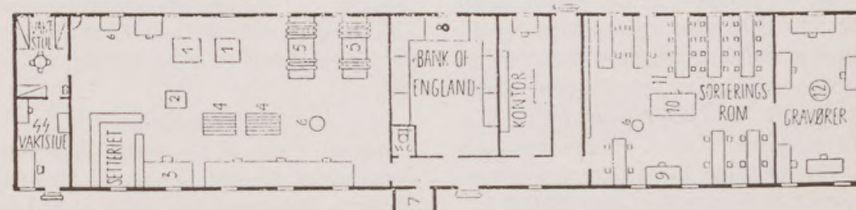
Fangerne gik i gang med at brænde de vældige papirmasser og destruere maskiner og gravureplader, der derefter sænkedes i en nærliggende bjergso.

Major Krüger havde opholdt sig i Berlin, men en skønne dag kom han strygende i en flot bil med en ligeså flot blondine - der dog ikke var hans hustru. Han fik bilen fyldt op med pengesedler og forsvandt i retning af Schweiz.

Det gik langsomt med at brænde papirlageret og pengesedlerne, for det var svært at få de tæt sammenpressede papirlag til at fænge. Man besluttede at læsse restlageret på lastbiler og køre det væk for at grave det ned til eventuelt senere brug. Nogle kasser blev styrtet i søen, men må være gået i stykker, for nogle dage senere skyllede sedlerne ind på

LUFTEGÅRD

Barak 18 og 19 i Sachsenhausen, der husede seddelpresser, værksteder og opholdsrum for de 140 fanger, der arbejdede med trykning af falske pengesedler.

1. Nummereringsmaskine. 2. Stencilmaskine. 3. Barakchef. 4. Termostat. 5. Trykkerimaskine til pundsedler. 6. Ovn. 7. Dynamo. 8. Hylde til pundsedler. 9. Bord til »forarbejder«. 10. Sorteringsplads. 11. Arbejdsborde. 12. Gravermaskine. 13. Gasbord. 14. Sleudermaskine (centrifuge). 15. Skyllevask.

bredderne. En lastvogn faldt med sin dyrebare last i amerikanernes hænder, og de gjorde store øjne, da de så indholdet af de store kasser.

Friheden eller?

Der kom ordre fra Berlin om at trykkerifangerne skulle føres til Mauthausen, hvor der var gaskamre, men amerikanerne kom først og indtog lejren. Der kom kontraordre, nu skulle man hurtigst muligt søge til Ebensee koncentrationslejren. Men tiden var forpasset, amerikanerne kom stadig nærmere, og en skønne dag smed SS-erne uniformerne og stak af. Den 5. maj kom 4 amerikanske tanks og dermed havde Hitlers ufrivillige falskmøntnere reddet livet.

- Hvordan skulle fangerne komme hjem? Tyskland lå i kaos, og alle kommunikationslinier var ødelagte. Amerikanerne satte flyvemaskiner ind, og på een dag førte man fra Linz 8000 fanger i 250 maskiner til Frankrig. Herfra lykkedes det efterhånden Sven Hoffgaard at komme til Bruxelles og komme med flyvemaskine til København.

Den 30. maj 1945 vendte han tilbage til et befriet Danmark efter en lang og eventyrlig rejse med mange og frygtelige oplevelser.

- Bank of England reddede sig ud af affæren ved at foranstalte pengeombytning - Sachsenhausen-trykkeriet havde nået at få trykt for ca. 4 milliarder danske kroner i falske engelske pundnoter, men kun en brøkdel kom dog på markedet.

GODT AT VIDE

Juridisk bistand

De fleste mennesker får på et eller andet tidspunkt brug for juridisk bistand. Advokaterne (sagførerne) har nu indført begrebet »Advokaternes Retshjælp«. Retshjælpen omfatter en rådgivning på advokatens kontor og kan dreje sig om næsten alle personlige problemer (separation, skilsmisse, testamenter, arvespørgsmål, erstatningsspørgsmål, huslejespørgsmål o.s.v.). Denne retshjælp koster for tiden 238 kr. (er den skattepligtige indkomst ikke over 80.000 kr., formuen ikke over 100.000 kr. og kontante midler, herunder værdipapirer, ikke over 20.000 kr., hører man til klientgruppe 1 og skal kun betale ca. 60

kr., idet resten kan betales af det offentlige). De fleste private forsikringer dækker også udgiften til retshjælpen.

Advokaterne henstiller, at man ringer i forvejen og aftaler tid for en sådan retshjælp-rådgivning. Kan advokaten ikke påtage sig at yde retshjælpen, vil der blive givet henvisning til en anden advokat.

I København kan man søge bistand hos Studentersamfundets Retshjælp, Gl. Kongevej 10, åben hver aften kl. 19-21 (ikke lørdag og søndag). Her koster hjælpen ikke noget, og den standser ikke med den første konsultation, men fortsætter og gælder også bistand ved eventuel retssag uden at det koster noget.

I Århus har en gruppe arbejdsløse jurister i kvarteret Gjellerupparken etableret en privat retshjælp, og der er sikkert lignende muligheder flere steder i landet.

Sukkersyge

Sukkersygepatienter har ret til hjælp til køb af insulin. Sygesikringen betaler 75 pct. af udgiften. Hvis insulin er nødvendigt, for at ansøgeren kan klare sit erhverv, kan de sidste 25 pct. søges efter bistandslovens prg. 58. For unge under 18 år kan de sidste 25 pct. ydes efter bistandslovens prg. 48.

Mange kommuner giver desuden pensionister hjælp til kanyler, sprøjter og sprit. For ikke-pensionister er der mulighed for at yde sådan hjælp efter bistandslovens prg. 46, stk. 1, hvis den pågældende ikke selv kan afholde udgiften. Unge under 18 år kan også efter denne regel få en sådan hjælp, og den er ikke afhængig af indtægtsforholdene.

Hvis indsprøjtning med insulin efter lægelig henvisning skal foretages af en hjemmesygeplejerske, leveres sprøjter, kanyler m.m. gratis og uden hensyn til økonomiske forhold.

Tilskud til rekreation

Som det fremgår af side 118 kan man gennem Fangesammenslutningens Rekreattionsfond søge tilskud til ophold på rekreativshjem, kuranstalter, sanatorier o.l.

Man kan også søge tilskud hos Sygekassernes Fond af 31. marts 1973 ved henvendelse til sekretæren: K. Stribolt Nielsen, Østervang 68, 4000 Roskilde (kun skriftlig henvendelse).

Betingelsen er, at opholdet anbefales af en læge eller et sygehus. Normalt ydes der ikke tilskud til pensionister, men

fonden har vedtaget at gøre en undtagelse for tidligere fanger og modstandsfolk, der opfylder betingelserne for at blive anerkendt efter erstatningsloven.

Foreløbig har fonden fastsat et vejledende maksimumtilskud på 3000 kr. I særlige tilfælde, f.eks. hvor der bliver tale om langvarigt ophold, eller hvor det er nødvendigt, at ægtefællen er med som ledsager, f.eks. hvis der er tale om svær tunghørighed, nedsat synsevne eller dialysepatienter, kan der blive tale om større tilskud.

-t

UHELDIG TYSK PRÆSIDENT

Vesttyskland fik for nylig en ny præsident, Karl Carstens. Han var medlem af nazipartiet og af SA (nazipartiets stormtropper, brunskjorterne). Det har medført en meget kritisk omtale af den nye præsident, især i udlandet.

Det første udenlandske statsbesøg i Vesttyskland efter præsidentens tiltræden var et officielt besøg af den ligeledes nyalgte italienske statspræsident Sandro Pertini. Besøget var vellykket og den italienske præsident blev meget hjerteligt modtaget overalt, men hans forhold til Karl Carstens var ret køligt.

Pertini var aktiv i den antifascistiske modstandsbevægelse i Italien, og han blev under krigen dødsdømt af nazisterne, men undslap, medens hans bror blev myrdet af nazisterne i KZ-lejren Flossenburg. Men da Pertini skulle besøge Flossenburg, frabad han sig at blive ledsaget af Carstens på dette besøg, hvor han ville nedlægge en krans.

Også den hollandske udenrigsminister har været på officielt besøg, og her kom det også til en pinlig episode, der har været stærkt omtalt i Holland. Den vesttyske præsident opfordrede den hollandske minister til at medvirke til en løsladelse af to tyske krigsforbrydere, der sidder fængslet for livstid i Holland. De to tyskere var ansvarlige for deportationen af 130.000 hollandske jøder. Dette har vakt en sådan ophidselse i Holland, at man anser et officielt vesttysk statsbesøg i Holland for udelukket, så længe Carstens er præsident.

Carstens har også på anden måde optrådt uheldigt. På 40-års dagen for 2. verdenskrigs udbrud talte han ved en højtidelighed, men talen fik den liberale avis Stuttgarter Zeitung til at spørge: »Var det en naturkatastrofe, der kom over os? Hvem angreb egentlig Polen?» Avisen føjede til, at en sådan mindetale havde man ikke hørt længe, idet det lykkedes ham at holde en tale om krigen uden overhovedet at nævne det parti, han selv havde været medlem af, ved navn.

Det skete også i 1943

Fra Horserødlejren vinteren 1942-43. Billedet viser 8 Horserødfanger, der var fra Vejle, deriblandt de fire brødre Andersen. I bagerste række fra venstre: Robert Haagensen, Sv. Aa. Andersen, Niels Madsen, Ingris Christiansen, og foran: Alfred Andersen, Aksel Andersen, Harry Hansen og Richard Andersen.

Robert Haagensen, Sv. Aa. Andersen og Ingris Christiansen flygtede fra Horserød 29. august. Sv. Aa. Andersen og Ingris Christiansen klarede sig som illegale resten af besættelsen, medens Robert Haagensen blev taget af Gestapo, kom til Neuen-gamme og forsvandt, formentlig i en udekommando. Niels Madsen og de fire i forreste række kom alle til Stutthof. Harry Hansen omkom under døds marchen fra Stutthof i 1945 og Niels Madsen døde af tyfus umiddelbart efter hjemkomsten i maj 1945. Sv. Aa. Andersen er folketingsmand for SF, Aksel Andersen er i hovedbestyrelsen for Vanføreforeningen og Richard Andersen er næstformand for De Erhvervs-hæmmede.

I oktober måned er det naturligt, at aviser og radio omtaler den tyske aktion mod de danske jøder i oktober 1943 og den storstilede redning af flere tusinde jøder over Øresund til Sverige. Også i vort blads oktober-nummer blev disse begivenheder omtalt. Her nævntes også de positive bestræbelser, der fra officiel side blev gjort for i dagene forud at advare jøderne og få dem bragt i sikkerhed.

Det var prisværdige initiativer. Og redningen af de danske jøder vakte med rette anerkendelse og beundring i hele verden.

Men der skete også andre begivenheder i 1943. I Horserødlejren sad 250 danske borgere siden 1941 indespærret under dansk bevogtning, blandt dem også flere jøder.

Trods klare løfter blev kommunisterne i Horserød ladet i stikken den 29. august, og således udleveret til tyskerne. Det lykkedes ca. 100 at flygte, deriblandt også et par jøder, men 150 - deraf 3 jøder - faldt i tyskernes hænder. Blandt de danskere, der omkom i Stutthof, var en af jøderne, der omkom under døds marchen fra Stutthof i foråret 1945. Vi

bringer her, let forkortet, fra bogen »Rapport om Stutthof« afdøde folketingsmand Martin Nielsens beretning om begivenhederne den 29. august 1943 i Horserød:

Møde med herrefolket

Den 28. august kulminerede spændingen. Vi erfarede rygtevis, at tyskerne havde stillet et ultimatum, der blandt mange andre selv for tilpasningsregeringen uantagelige krav også indeholdt krav om dødsstraf for sabotører. Vi henvendte os igen til de ansvarlige myndigheder og fik på ny besked om, at vi tidnok skulle blive advaret.

Om eftermiddagen kom i to politibiler fra København de af vore kammerater, der sad i Vestre Fængsel. De havde med minutters varsel fået besked om at være ude af fængslet, da tyskerne kl. 4 eftermiddag ville overtage det. Kriminalbetjentene, der førte vore kammerater til Horserød, anbefalede dem at sove med bukserne på.

Vi fik gennem en illegal forbindelse at vide hovedindholdet af det ultimatum, tyskerne havde tilstillet regeringen. Vi var efter det klar over, at det for vort vedkommende nu kun drejede sig om timer. Vi besluttede at sige kammeraterne det, som det var. Der organiseredes vagt, og alt gjordes klar til, at vi med øjeblikks varsel kunne forlade Horserød, hvor de fleste af os havde tilbragt mere end to år.

Kl. 9 om aftenen tog vi illegalt den svenske radio. Vi hørte, at telefonforbindelsen med Danmark var afbrudt. Skulle der handles, måtte det være snart. Men vi ventede, fordi vi følte os bundet af aftalen med de danske myndigheder.

Kl. 11 gik vi i den nye lejr til ro, de fleste med tøjet på. Kun vagterne, der stod i forbindelse med en pålidelig ung fængselsbetjent, som den nat havde vagt, blev oppe. Selv gik jeg i gang med at brænde alt kompromiterende materiale. Mine erfaringer fra dengang i december 1942, da de danske myndigheder ikke blot udleverede min person, men også alt hvad jeg havde af breve, til Gestapos behagelige studium, stod mig i frisk erindring.

Sjældent har jeg oplevet et så styrtende regnvejr som den nat. Den monotone pisken på tage og vinduer gjorde sit til at forstærke den almindelige spænding. På et eller andet tidspunkt før midnat bankede det på min rude. Jeg lukkede op og ind sprang som så tit før den omtalte unge fængselsbetjent, drivvåd og tilsolet af pløre.

- I må gå nu, det er på høje tid.

- Vi kan ikke, du ved, vi må vente på den besked.

- Skid på den besked. Du bør i hvert fald gå. Du får penge af mig og min kærestes adresse.

Han så alvorligt på mig og sagde:

- Du skal, ellers bliver det for sent, Martin.

- Jeg kan ikke.

Han sprang ud af vinduet og hans sidste ord var:

- Endnu en time står jeg ved sydhæget. Og væk var han. Jeg så ham to dage senere, da tyskerne sendte de danske betjente væk. Langsomt gik han forbi uden for hæget. Han slog ud med hånden, som han havde for skik, men stemmen var ikke så fast som ellers, da han halvhøjt råbte: Farvel, kammerater.

Jeg lå med tøjet på i sengen. Klokkerne kan vel have været hen mod halvtre. Der var varmt på grund af det papir, jeg havde brændt i ovnen. Jeg drak en bajer, jeg havde stående. Så hørte jeg hurtige skridt fra den lange korridor. Døren rives op, og ind stormer kammeraten, der havde vagt i vor barak: - Tyskerne er her, de har besat lejren. Vi er omringede.

Vi gik hen i barakkens køkken, hvorfra vi kunne se lejrens spisesal og vagtbygning uden for pigtråden. I skåret af lampen over vagtstuenes dør kunne vi gennem regntykningen se skikkelser bevæge sig frem og tilbage. Når de passerede den elektriske pære så vi, at deres kapper faldt i det grønne. Jo, tyskerne var der.

De to danske fængselsbetjente, der opholdt sig i barakkens vagtstue, havde mærket uråd. Uden at sige et ord gik de forbi og ud af barakkens udgangsdør. Et øjeblik efter kom de ind igen, og vi så, at deres revolvere var væk.

- Han stak sit gevær helt op i ansigtet på mig, mumlede den ene.

Vi vækkede alle kammerater i barakken. Jeg gik ind på mit værelse og smed mig på sengen. Stillehed, en uhyggelig stilhed havde bredt sig. Regnen stilnede af. Så afbrydes den nervøse stilhed af et skud. Flere følger efter. Jeg springer op og lytter anspændt. Der høres en maskinpistol. Een salve - endnu en salve - så en pause og en længere salve, og så blev det igen stille.

Skuddene kom fra den gamle lejr. Hvad er der sket? Er vore kammerater mejet ned, har de søgt at flygte, ligger de nu døde eller sårede i lejren eller ude i skoven?

Jeg bringes tilbage til virkeligheden ved støvlers tramp i korridoren. Døre bliver stødt op og lukket igen. En geværkolbe stødes mod min dør, og ind træder to værnemagtsoldater med stålhelme, håndgranater i bæltet og karabin i hånden. De siger intet. Tilsyneladende tæller de kun fangerne. De trækker sig tilbage og smækker døren i igen.

En tung knugende følelse bemægtigede mig. Jeg har set dem. Mit blik går, for gud ved hvilken gang den nat hen over væggen og standser ved et fotografi af min lille dreng, der hænger over min seng. Billederne af hans mor brændte jeg for mere end et år siden, da Gestapo sammen med det danske politi begyndte at jage hende.

De fleste af kammeraterne var nu samlet i opholdsstuen. I radioen annonceredes af en anden stemme end den sædvanlige, at kl. 6 ville der komme en vigtig meddelelse. Det var den tyske overkommandos proklamation af

militær undtagelsestilstand. Nu vidste vi besked.

Vi talte om, hvad vi havde hørt og oplevet. Og tiden gik. Klokkerne nærmer sig otte. Så bliver hovedindgangsdøren ikke lukket, men sparket op, og ind vælter en sværm svært bevåbenede tyske soldater med en pivende gal officer i spidsen.

Han holder en maskinpistol foran sig, han går ikke, men hugger de jernbeslåede støvler ned i barakgulvet, han synker ned i knæene som en abe, han taler ikke, han brøler:

- H'raus, h'raus. Hvem taler tysk her?

Vi samles i en klynge i korridoren, men ingen tysktalende melder sig.

- Nå, I vil ikke tale tysk, men det skal vi nok lære jer, brølede han. Jeg tror, de fleste af os tænkte: Herregud, han er mere nervøs end vi er.

- Smid dem ud af værelserne, og hvis de ikke rubber sig, så slå dem i krydset med kolberne, lød hans brølede kommando til soldaterne, der skyndsomst fordelte sig i værelserne for at se, om nogen havde skjult sig. En enkelt var ikke kommet ud. Han var syg. Et væld af skældsord hagtede ned over ham, fordi han ikke hurtigt nok fik tøjet på.

Under skrig og skrål og modstridende kommandoråb blev vi jaget ud på den åbne plads mellem de to barakker. Kammeraterne fra den anden barak var allerede stillet op to og to.

Uden for pigtråden, mellem den nye og den gamle lejr stod en række værnemagtsoldater. Med skudfelt ind i passagen lå to maskingeværer i stilling. Hvad skulle der ske?

Endelig blev lejrens hovedport lukket op. Det skrigende abemenneske brølede, at enhver, der gør forsøg på at flygte, vil blive skudt - March! Et par kammerater, deriblandt den stilige Ove har øjensynligt ikke bevæget sig hurtigt nok. De fik i hvert fald en kolbe i ryggen, så det sang. Så snart vi kom ud på den åbne plads mellem de to lejre, kørte en armeret panserbil op. Skytten stod med fingeren på aftrækkeren. Løbet var rettet mod os.

Ved administrationsbygningen i den gamle lejr stod de danske betjente og en del af fangerne kvindelige pårørende med deres børn. De var i de første morgentimer startet fra København for at prøve at få at vide, hvad der i nattens løb var sket. Da jeg så dette forvirrede sceneri, strejfede tanken mig et øjeblik: De skyder os ned alle sammen.

I de næste tyve måneder blev jeg anderledes fortrolig med herrefolkets metoder, end jeg var den augustmorgen i Horserød.

Vi blev ført over i den gamle lejr, hvor en del af vore kammerater stod stillet op to og to. Vi behøvede kun at se et øjeblik omkring for at konstatere, at der manglede mange. Vi var nu klar over, at de var flygtet.

Så snart vi var stillet op, kom abemennesket sammen med en endnu mere højtstående tysk herremand og lejrens danske inspektør. Inspektøren var bleg, men i øvrigt rolig. En tysk underofficer begynder at beføle inspek-

tørens lommer og trækker en revolver op. Inspektøren fortrak ikke en mine. Den højere officer begyndte nu en udskældning af inspektøren og os. Så meget forstod jeg, at inspektøren havde været i ledtog med de flygtede, at vi var en samling banditter, der burde skydes, og at danskerne var værre end polakkerne.

Hele denne udskældning stod vore pårørende og de danske betjente og hørte på. Da endelig herremennesket var færdig, begyndte navneopråb af fangerne. Det blev foretaget af inspektøren, der for øvrigt brugte en fængselsbetjent som tolk, da han tilsyneladende intet kendskab havde til fremmede sprog.

Langsomt og monotont læste inspektøren navnene op. Når vort navn blev nævnt, svarede vi ja og trådte frem. Hver gang der ikke blev svaret, brølede de tyske officerer op, og det gentog sig nogle og halvfemsindstyve gange. Hver gang, der manglede et af vore mere kendte navne, kunne man iagttage en svag trækning i inspektørens ellers så alvorlige ansigt.

Et par gange under oplæsningen sprang han et udpræget semitisk mellemnavn, der tilhørte vore jødiske kammerater, over. Det blev opdaget, og kommandanten bogstaveligt talt gned sig i hænderne og råbte: - Aha! Jude.

Efter navneopråbet skreg kommandanten: - Det meddeles herved, at for hver, der forsøger at flygte, vil tre fanger blive skudt!

Godt 90 var det lykkedes at flygte. Vi fik af vore kammerater at vide, hvad der var sket. Tyskerne besatte ved halvtretiden om natten den nye lejr. Kommandanten troede at have besat Horserødelejren. Derfor fik omtrent 100 af vore kammerater tid til at flygte, før tyskerne også besatte den gamle lejr. Det var grunden til kommandantens forbitrelse. De sidste var det ved utrolig dristighed lykkedes at forcere hæget ved halvseksiden om morgenen.

Da vi efter nogen tids forløb alle var ført tilbage til den nye lejr, stiftede vi for første gang bekendtskab med det af nazisterne skabte begreb »at organisere«, hvilket på andre sprog betyder at stjæle. Fyldepenne, ure o.lign., som vi havde efterladt i den nye lejr, da vi blev ført over i den gamle, var væk. Herrefolkets soldater havde organiseret.

Dagen gik med at stuve os sammen, tre, fire, eller endnu flere i samme rum. Nogle pakker, der var ankommet, blev afleveret. En enkelt fik lov til at veksle nogle bemærkninger med sin kone gennem hæget. Spisningen foregik på den måde, at vi marcherede ind i spisesalen, flankeret af et par maskingeværer. Inde i spisesalen gik to med maskinpistoler bevåbenede underofficerer.

Dagen gik. Vore trætte og oprevne nerver krævede deres ret. Og jeg tror, de fleste sov den første nat under herrefolkets direkte beskyttelse!

Verdensstævne i Rom

54 delegationer, ca. 5-600 deltagere fra hele verden, kz-fanger og tidligere krigsdeltagere, deltog i det store fredsmøde i Rom i dagene 18.-20. oktober 1979.

Det var mennesker med vidt forskellig baggrund, men de havde ét til fælles, de havde alle kendskab til krig og alt, hvad det fører med sig.

Fra Danmark mødte Oskar Werner, Richard Andersen og Erik Lorentzen fra De Erhvervshæmmede, Lillian Olsen og Peder Søgaard fra Sachsenhausen, Holger Grome fra Amicale Internationale Nuengamme, samt Erik Beermann fra Fangesammenslutningen. F.V. og Amalienborgklubben mødte med 4 deltagere, Sven Seehusen, Flemming B. Muus, Frank Zorn samt Asger Schou.

Mødet blev åbnet ved en ceremoni på Capitol på Piazza del Campidoglio, men blev desværre præget af en sorgelig begivenhed, idet en af de delegerede fra D.D.R. kirkeminister Hans Seigewasser (tidligere Sachsenhausen) faldt om på pladsen foran Capitol umiddelbart før åbningshøjtideligheden, ramt af et hjerteslag, og det kunne jo ikke undgå at sætte sit præg på åbningen.

Umiddelbart efter åbningen var Roms borgmester vært ved en reception i Villa Caffarelli.

Selve fredsmødet, der blev holdt i Roms Universitetscenter i udkanten af Rom - Auditorium della Tecnica - blev indledt med, at den fremmødte forsamling holdt 2 minutters stilhed til ære for Hans Seigewasser. 61 talere havde indtegnet sig til debatten, og talerne blev holdt i en absolut urban tone, selv om man på forhånd var klar over, at vejen og midlerne til at nå det, der var formålet for mødets afholdelse, nemlig sikring af freden og global afrustning, varierende, var målet det samme: Alle verdens parlamenter skulle være klar over, hvad dette møde stod for.

Om selve arrangementet af mødet må man konstatere, at italienerne absolut ikke er verdensmestre i et sådant arrangement. Det var med skam at melde præget af håbløs forvirring fra den første dag, vi ankom, hvilket bl.a. gav sig udslag i, at den planlagte bustransport fra bl.a. de hoteller, hvor de danske deltagere var indlogeret, totalt svigtede. Det resulterede i, at man brugte en

mindre formue i lire for at overholde mødetidene.

Efter mødets afslutning var et af højdepunkterne i det fastlagte program en audiens hos paven i Vatikanet, men også dette kiksede for de danske deltagere.

Så udenfor programmet for os danske deltagere var højdepunktet en tur igenem Rom med en romersk taxa-chauffør. Mamma mia.

ebe.

Verdens tidligere krigsdeltagere for fred og afrustning har 18.-20. okt. vedtaget følgende resolution:

1. Alarmeret ved de enorme farer, som kaprustningen forårsager, er vi, repræsentanter for de tidligere deltagere i krig og ofre for krig fra alle kontinenter, for første gang trådt sammen til et verdensmøde.

2. Som vidner til folkemordene, til Holocausts, til den sorg, de lidelser og de ruiner, der var følgerne af krigen, retter vi som dem, der har kæmpet side om side eller mod hinanden i blodige konflikter, en indtrængende appel til samtlige tidligere deltagere i krig og gennem dem til verdensoffentligheden og til regeringerne.

3. Af vort inderligste ønske om fred og tillige sikkerhed i vore lande gør vi opmærksom på nødvendigheden af at ophøre med den proces, der kan føre menneskeheden til dens

egen udslettelse. Vi går ind for den videre udvikling af de overenskomster, hvis mål er begrænsning af rustningerne og understøttelsen af en virkelig afrustning, der varetager alles sikkerhed i de enkelte etaper.

4. Brugen af våben har i menneskeheden historie været et af de hyppigst anvendte midler til bilæggelse af deres stridsspørgsmål og i nogle tilfælde til udvidelse af deres magtområder. Som sagerne står i øjeblikket i verden, er der stadig mange, der anser besiddelsen og ophobningen af mægtige rustninger og militær overlegenhed for absolut nødvendige for sikringen af deres lands uafhængighed, for dets nationale suverænitæt og for dets sikkerhed.

5. Men ophobningen af stadig mere ødelæggende og perfektionerede våben betyder nutildags snarere en fare end en beskyttelse af nationernes sikkerhed og menneskeheden fremtid. Dette blev fastslået af alle medlemsstater af De Forenede Nationer ved UNO-generalforsamlingens specielle møde om afrustning den 23. maj-1. juli 1978 i New York.

6. Men kaprustningen forøges. Militærbudgetterne stiger uophørlig. Våbenhandelen har nået frygtindgydende højder. Resultatet deraf er et uhyre stort forbrug af finansielle og teknologiske midler og menneskelig arbejdskraft til skade for alle folk i verden, og sinker indførelsen af en ny international økonomisk orden, der bygger på retfærdighed, på lighed i rettigheder og pligter samt på samarbejde.

Yderligere genspejler denne situation de internationale spændinger og skærper dem, bidrager til at opildne konflikter i forskellige regioner i verden, hindrer afspændingen, forstærker modsætningerne mellem de militære forbund og nærer mistro og følelsen af usikkerhed.

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

7. Denne proces må afbrydes, og der må findes veje til afrustning. De politiske, militære, økonomiske, teknologiske og psykologiske problemer er mangeartede. Hindringerne er talrige, men der findes løsninger. De kræver den offentlige menings hjælp til at fremkalde en fælles vilje hos staterne, for at verden bringes ind på en ny vej: Veje til en ægte international sikkerhed og til gensidig agtelse.

Den fremadskridende realisation af disse mål kræver bestandige og varige anstrengelser, som slutdokumentet fra UNOs specielle møde opfordrer os til, idet det hævder, at »den almene og fuldstændige afrustning er mulig under virksom international kontrol og ved garanti for enhver stats sikkerhed inden for hver etape.«

8. Hertil er det nødvendigt, at staterne på internationalt plan på det nøjeste respekterer de internationale forpligtelser, de har påtaget sig, at de følger principperne i De Forenede Nationers charta og Verdenserklæringen om Menneskerettighederne, især:

8,1 ethvert folks ret til selvbestemmelse og til at være herre over sit lands skæbne og sine naturrigdomme,

8,2 for hver stat, stor eller lille, retten til respekt for dets suverænitet og dets territoriale integritet, med de tilsvarende internationale garantier,

8,3 ikke-anvendelse af vold eller trussel om vold af nogen som helst art ved løsningen af internationale stridsspørgsmål og forpligtelse til at søge løsninger,

- a) ved forhandlinger mellem parterne,
- b) ved andre midler til den fredelige bilægelse af konflikter,
- b) ved internationale processer.

8,4 For alle mennesker retten til fred, værdighed og frihed. Bandykning af enhver form for racisme, apartheid samt enhver dok-

trin af religiøst, ideologisk eller racehad blandt menneskene og blandt folkene.

8,5 Straf for brud på freden og forbrydelser mod menneskeheden gennem en international jurisdiktion, hvis oprettelse er blevet uomgængeligt nødvendig.

9. I bevidstheden om, at virksomme forholdsregler til atomafrustning og forebyggelsen af en atomkrig nyder højeste prioritet, understøtter vi undersøgelsen og påbegyndelsen af enhver virksom forholdsregel til afrustning med kernevåben, indstillingen af yderligere udbredelse af sådanne våben, forbudet mod udvikling, fremstilling, kvalitativ perfektionering og udbredelsen af samtlige masseødelæggelsesvåben og anmoder om understøttelse af disse forholdsregler.

Samtidig regner vi en udsøgt og ligelig reduktion af stridskræfterne og de konventionelle rustninger for ubetinget nødvendig. Hver etape i anvendelsen af forholdsreglerne for kernevåben og konventionelle våben må have som mål at undgå uligevægt og garantere uformindsket sikkerhed for hver stat eller hver statsgruppe, og samtidig må rustningerne og stridskræfterne bringes ned på det lavest mulige niveau.

10. Vi appellerer til det særlige ansvar, der i denne henseende påhviler landene med de største rustninger, til atommagterne og først og fremmest til de stater, der er faste medlemmer af FN's sikkerhedsråd.

Vi har bemærket om den overenskomst, der er truffet mellem Amerikas Forenede Stater og Sovjetunionen om begrænsningen af de strategiske rustninger (SALT II-overenskomsten). Vi ønsker, den må træde i kraft hurtigt, og fortsættelse og udvikling af forhandlingerne med det formål at nå til betydelige, koncentrerede og kvalitative begrænsninger i de strategiske våben. Vi betragter det som tvingende nødvendigt, at yderligere overenskomster mellem alle deltagende stater når frem til lignende begrænsninger af de taktiske våben med kort eller middel rækkevidde.

Alle disse forholdsregler ville være et vigtigt skridt på vejen til atomafrustning, et skridt der ville pålægge alle de stater, der har sådanne våben, et ansvar og ville opdrage de andre lande til ikke at slå ind på vejen til videre udbredelse af atomvåben.

11. En progressiv reduktion af militærbudgetterne på fælles aftalt basis, i første række hos de stærkest rustede stater, vil bidrage til at nedsætte kaprustningen og desuden give mulighed for at indsætte de hidtil til militære formål anvendte midler til det økonomiske og sociale fremskridt, bl.a. til gavn for udviklingslandene.

12. Vi, som af hele vort hjerte ønsker dansen af en verden uden krig, vil understøtte ethvert skridt og fremme alle bestræbelser, der har som mål at ende kaprustningen og gå

fremad mod en almen og fuldstændig afrustning under virksom og international kontrol.

Vi vil understøtte alle forholdsregler, der er egnet til at udbygge afspændingen og udbygge det internationale samarbejde efter ånden i slutningsakten ved Helsinki-konferencen om sikkerhed og samarbejde i Europa, som til sidst vil føre til opløsning af blokkene.

13. Vi fordømmer aggression i enhver form og vender os imod enhver propaganda, hvis hensigt er at fremme angrebsånden og herredømmet over andre folkeslag. Vi går ind for skabelsen af et kliam i gensidig tillid i forbindelse med udvekslingen af tanker og optagelsen og udviklingen af kontakter mellem borgerne i alle lande.

14. Vi ønsker, at der snarlig skabes forudsætninger for indkaldelsen af den verdensafrustningskonference, der er planlagt på UNO-generalforsamlings specielle ønske.

15. Vi opfordrer regeringerne til at efterkomme de pligter, de har skrevet under på i specialmødets afsluttende erklæring og snarest muligt opfylde de i fællesskab truffne beslutninger efter den vedtagne fremgangsmåde.

16. Vi appellerer til de ansvarlige i massemedierne og til lærerne om at påvise farerne ved kaprustningen og nødvendigheden af en gensidig samtidig og kontrolleret afrustning og bidrage til, at de vanskeligheder, der findes ad denne vej, overvindes.

17. Vi opfordrer kvinder og mænd og fremfor alt ungdommen til at deltage i de fælles bestræbelser for, at vi sammen kan slå ind på fredelige nye veje.

Vi opfordrer dem til at bidrage til den heldige gennemførelse af den af FN besluttede afrustningsuge, der årlig begynder på dagen for grundlæggelsen af De Forenede Nationer, den 24. oktober.

18. Som repræsentanter for de tidligere krigsdeltagere, krigens ofre, modstandskæmpere, deporterede, invalider, krigsfanger, deltagere i befrielses- og uafhængighedskrige, fra 54 lande på alle kontinenter, i bevidstheden om vort ansvar og den moralske styrke, vor fælles vilje betyder,

afslår vi kriges uundgåelighed, engagerer vi os i arbejdet for afrustning.

Fulde af tillid til menneskeheden fremtid gør vi alt for ikke at efterlade de kommende generationer en verden af ruiner, ødelæggelse og død.

Vi forkynder vor faste beslutning om at yde vort bidrag til at skabe en verden, hvor menneskene kan leve i fremskridt og retfærdighed, i frihed og værdighed.

Kammeraternes Hjælpefond

*er raske kammeraters hilsen
til de syge*

Runde dage

Anders Egtved-Sørensen, Storevang 44, 3460 Birkerød (Buchenwald) 65 år 17. november.

Laurits Villumsen, Baldersvej 10, Thorslunde, 2630 Tåstrup (Neuengamme 68.382) 60 år 20. november.

Ove Dennis Gaard Nielsen, Abildgårdsvej 30, 2830 Virum (Buchenwald) 60 år 20. november.

Marius Hov, Pilevej 2, 6330 Padborg (Buchenwald) 65 år 20. november.

Ib Winkel Jensen, Kagsbro 7, 2700 Brønshøj (Buchenwald) 65 år 21. november.

Finn Martin Jensen, Tårnblæservej 7, 2400 Kbh. NV (Buchenwald) 65 år 22. november.

Sv. Kn. Stampe, Holbergsg. 20, 4200 Slagelse (Buchenwald) 60 år 23. november.

Knud Henry Jessen, Styrmandsvej 20, 2660 Brøndby Str. (Dachau 141.636) 60 år 25. november.

Ernst Verner Petersen, ? Slagelse (Buchenwald) 60 år 1. december.

Erik Carl Madsen, Akacievej 20, 2830 Virum (Buchenwald, Neuengamme) 60 år 4. december.

Hans Marius Jensen, Guldbergs Have 22, 2200 Kbh. N (Neuengamme 50.998) 85 år 8. december.

Ejler Fangel, Katrinevej 7, Ny Fløng, 2640 Hedehusene (Dachau 141.583) 75 år 9. december.

Hans Fauling, Nansensgade 74, 1366 Kbh. K (Sachsenhausen) 60 år 12. december.

Jens Birch, Øresundsvej 38, 2300 Kbh. S (Buchenwald) 60 år 16. december.

Ulf Overgaard Sejshede, Hardenbergvej 4, 2500 Valby (Buchenwald) 70 år 17. december.

FRA REDAKTIONEN

VI EFTERLYSER FLERE BILLEDER

Dette at skabe vort blad fra nummer til nyt nummer indebærer en udfordring. For redaktionen er det aldrig blevet en vane, for udfordringen er ny hver gang, der skal formes et nyt blad.

For mange af vore læsere gælder det, at man studerer bladet fra start til sidste bogstav. Men der er jo også læsere, der blader det nye nummer igennem, indfanges af billederne, læser billedteksterne - og derefter måske også selve artiklen. For sådanne læsere betyder billeder uendelig meget.

Men for alle gælder det nok, at billeder betyder noget. Et kinesisk ordsprog siger, at et billede er mere værd end 3000 ord. Det er måske at vurdere billeder meget højt, og måske også for højt - men alligevel.

Enten man gør sig det klart eller ikke, har billeder en ret stor betydning. Det gælder f.eks. fotos af vore grønne »venners« bedrifter. »De grønne« holder jo af nu bagefter at snakke sig fra deres bedrifter, men i mange tilfælde sætter billeder tingene på plads.

• Har man deltaget i et møde eller i et stævne, vil man gerne se en eller flere situationer, gengivet i bladet. Man ople-

ver gensynets glæde, og var man ikke selv til stede, giver et godt billede en hånds-rækning til at forestille sig, hvad der skete, og i hvilken atmosfære tingene afvikledes.

I fangeforeningernes virke er sansen for at skaffe fotos til vort eget blad ikke til stede i ønskelig grad. Festudvalg, turudvalg, stævneudvalg o.l. burde faktisk pålægges det som en opgave at sørge for, at der bliver fotograferet.

Med vor moderne teknik i vort fangeblad kan farvefotos udmærket bruges, selv om det er lettere at have med billeder at gøre, der fremtræder i sort/hvidt. Bedst egnede til bladbrug er næsten altid fotos med een, to eller højst tre personer - men ingen regel uden undtagelser.

Af og til modtager vi billeder fra kammerater, der ligger inde med billeder eller tegninger fra lejren, hvortil afsenderen var deporteret. Det kan være personer, dagligdagen i lejren, særlige begivenheder, mishandlinger o.l. Måske er der en historie bag et af billederne, og det kan måske interessere også andre at se billedet og læse historien bag billedet.

Man kan forære billeder og tegninger til bladet, men man kan også skrive: Ønskes retur. Og i sådanne tilfælde returneres billederne straks efter anvendelsen i bladet.

Sammenfattende kan siges, at billeder liver op i bladet, gør det mere interessant, gør det måske i nogle tilfælde mere autentisk.

Red.

Pelican

RAHBEKFISK

(P. RAHBEK HANSEN) A/S

FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT
DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

STÆVNET I AALBORG

Det planlagte kammeratskabsstævne i Aalborg i dagene 5.-7. oktober måtte aflyses. Der meldte sig 30 deltagere, og det var for lidt til at bære det budget, der var lagt.

Det ville koste indtil 385 kr. at deltage i det hele, og det er blevet nævnt, at det var dyrt, men tager man i betragtning, hvad man ville få for pengene, kan man ikke sige, at det var dyrt i dag.

Bygger man på, at to skal af sted fra en familie, er det imidlertid mange penge, der skal lægges på bordet, især da man jo i langt de fleste tilfælde skal lægge rejseudgifter til.

• For tiden arbejder Sammenslutningen på et stævne omkring den 4. maj 1980 i anledning af 35-året for befrielsen. Da besøget i Mindelunden i Ryvangen indgår som et led i arrangementerne, må stævnet henlægges til København eller i nærheden deraf.

ERHVERVSHÆMMEDE

KØBENHAVNS AFDELINGEN

Ved lodtrækningen i De Erhvervshæmmede Københavnsafdelings kunstlotteri er følgende gevinster vundet på nr.:

Folmer Bendtsen, Litografi . . . . nr. 56
Herluf Bidstrup, Tegning . . . . nr. 206
Victor Brockdorff, Litografi . . . nr. 337
Erling Larsen, Akvarel . . . . . nr. 294
Erling Larsen, Papirklip . . . . . nr. 88
Jane Muus, Træsnit, 1945 . . . . nr. 129
Jane Muus, Træsnit, 1950 . . . . nr. 198
E. Søder, Maleri . . . . . nr. 302

Gevinsterne skal være afhentede fra afdelingens kontor, Hulgårdsvej 110, inden årets udgang.

Sjællandsafdelingen

Til daglig virker kontoret fra Ove Laursens adresse i Dyssekilde i Ganløse, men som en

særlig service har man i fremtiden åbent i lokalerne Svingelport 7 i Helsingør. Her er der åbent den sidste fredag i måneden fra 16 til 24 (03)21.46.65.

Det er pensionistforeningen i byen, der stiller lokalerne til rådighed for foreningens arbejde. Man startede fredag den 27. oktober.

AALBORG

Kammeratskabsaften

Denne gang blev efterårsfesten afholdt i Lejbjerg Centret på Hadsundvej. I de hyggelige lokaler forløb aftenen på en god og fornøjelig måde.

I sin velkomsttale dvælede formanden A. Jørgensen (Åbo) især ved vor situation i dag. Han manede til sammenhold om den opbyggende virksomhed. Der foregår en vis foredragsvirksomhed i skolerne, men man ser gerne denne gren af arbejdet udvidet noget. Foredragene i skolerne er et led i samtids-historie.

Tilslutningen var god.

GENERALFORSAMLING

Den årlige generalforsamling er fastsat til fredag den 16. november kl. 19. Man samles i centret.

Efter valg af ordstyrer aflægger formanden A. J. Jørgensen (Åbo) beretning. Derefter aflægger formændene for de forskellige udvalg beretninger. Kassereren aflægger regnskabet. På valg til bestyrelsen er: Elvig Petersen, Erich Gerlach og Kaj Kejlstrup. De foreslås alle genvalgt.

Dagsordenen omfatter også en drøftelse af afdelingens fremtidsopgaver.

THERESIENSTADT

THERESIENSTADT

Theresienstadt-foreningen afholder den årlige Chanuka-fest den 19. december kl. 19.00 i Ny Kongensgade 6. Alle er velkommen.

S. Gritzman

NEUENGAMME

EFTERÅRSFESTEN

Landsforeningen holdt efterårsfest den 19. oktober i parolesalen, Nyropsgade 22.

Ib Lærche startede aftenen og sagde:

- Jeg vil gerne hermed byde jer alle rigtig hjertelig velkommen til vor traditionsrige efterårsfest med de obligatoriske gule ærter.

En særlig velkomst vil jeg rette til vore unge medlemmer, der så trofast møder op til vore fester og sammenkomster, vi tidligere KZ-fanger bliver jo heller ikke yngre med årene, og helbredet slår ikke altid til i det lange løb. Så er det dejligt, at vi kan forlade os på ungdommen, der gerne skulle føre vore traditioner videre.

Det er dejligt at se så mange kammerater møde op hver gang, Neuengammeforeningen kalder sammen til fest eller møder. Det viser, at foreningen hviler på et sundt grundlag.

Jeg har en hilsen til jer alle sammen fra vor formand, Holger Grome, der beklager dybt, at han ikke kan være til stede i aften, men han er til internationalt møde i Rom sammen med flere af vore kammerater, som vi savner i aften, men vi kan jo sende dem en venlig tanke, også til dem, der ikke kan være sammen med os i aften på grund af sygdom.

Jeg vil slutte med at sige tak til Axel Lauritzen og Arne Hedegård Rasmussen for det store arbejde, de har lagt for dagen, for at dette skulle blive en dejlig fest. De er altid på pletten, når Neuengammeforeningen kalder.

Aftenen bød i øvrigt på spisning, lotteri, musik og dans.

PRÆ MAL ApS

— Et spændende værksted for maling og lakering af såvel gamle som nye møbler, døre, skabslåger og alt andet inventar, som kan afmonteres.

35 års erfaring stilles
uden forbindelse til
Deres rådighed

af tal tid
med vor

malermester-konsulent,
Ingolf Sørensen, på

(02) +94 34 16

MINDEPLADE FOR TYSKER

En mindeplade for tyskeren Georg Ferdinand Duckwitz, som hjalp de danske jøder under Den anden Verdenskrig, afsløredes søndag den 30. september i Kongens Lyngby ved København. Duckwitz, som døde i 1973, ville lørdag den 29/9 være fyldt 75 år.

Duckwitz var under besættelsen af Danmark officielt tysk søfartsrådgiver i København. Han var anti-nazist og lod ved flere lejligheder informationer sine ud til danskerne, bl.a. om den tyske aktion mod de danske jøder, hvilket betød redningen af mange jøders liv.

UNGE VESTTYSKERE DØMT TIL AT LÆSE BOG OM KZ LEJR

En vesttysk domstol har beordret to 17-årige lærlinge, der var fundet skyldige i at udbrede nazistisk propaganda, til at læse en bog om Hitlers dødslejr Auschwitz.

De to unge var anklaget for at have uddelt flyveblade i Frankfurt med opfordring til »død og udryddelse af alle udlændinge og jøder«.

Retten fastslog, at der ikke var politiske motiver, men kun ungdommelig tåbelighed bag uddelingen af flyvebladene og beordrede dem begge til at læse bogen »Fem år i Auschwitz«, skrevet af en polsk fange i dødslejren, og aflevere en stil om bogen til retten inden forløbet af tre måneder.

DANSK LEDER AF HJÆLPEARBEJDE

Danskeren Knud Christensen er blevet udpeget til at lede det kontor i Pnompenh, hvorfra FNs børnefond UNICEF og Internationalt Røde Kors skal forestå hjælpearbejdet i det hungerramte Kampuchea, oplystes det mandag den 17/10.

Knud Christensen har påtaget sig opgaven, selv om han sidste år trak sig tilbage efter 30 års arbejde i UNICEF. Han har tidligere været chef for UNICEFs hjælpearbejde i Pakistan, Sydamerika og flere steder i Afrika.

Fra Pnompenh skal han lede fordelingen af hjælpen til den nødlidende befolkning i såvel den vietnamesisk-ledede del af Kampuchea som i den del, der kontrolleres af den afsatte ministerpræsident Pol Pots styrker.

- Knud Børge Christensen blev arresteret i København og blev deporteret til Sachsenhausen den 21. januar 1944. Han kom hjem over Neuen-gamme/Sverige. Hans fangenummer blev 75.142.

UNICEF, som han har viet de 30 år af sit virke, står for United Nations International Children Emergency Fund.

Organisationen er oprettet i 1946 med det formål at bistå FNs 152 medlemslande med at bedre forholdene for børn og unge. Organisationen har omfattende bistandsprogrammer til sygdomsforebyggelse, ernæringsfremme og børnepleje. Organisationen har sæde i New York.

Det danske samarbejde forestås af Dansk Unicef Komite, der er oprettet i 1954.

Bernadottegårdene

Personalet på Bernadottegården i Roskilde har i efteråret været på en tre-dagens tur til KZ-lejren i Sachsenhausen for på stedet at sætte sig ind i forholdene, hvorunder KZ-fangerne levede. Og som en optakt så personalet inden afrejsen en film om Sachsenhausen, og Fangesammenslutningens næstformand Erik Beermann fortalte om dagligdagen i en KZ-lejr.

Der sker i det hele taget meget på Bernadottegårdene. Den 4. maj overværede en del af beboerne fra Roskilde højtideligheden i Mindelunden i Ryvangen. Og det førte til, at beboerrådsformanden fik arrangeret, at Zahlekoret under ledelse af Minna Hess Thaysen den 29. august besøgte Bernadottegården og gav en koncert med danske sange.

**DAELLS
VAREHUS**

Stormagasinet med de små priser

CD bryder med Slesvigsk parti

Centrum-Demokraterne og Slesvigsk Partis veje skiltes - i hvert fald ved valget den 23. oktober. Det stod klart efter et møde lørdag den 6. oktober i København mellem de to partiers ledere, Erhard Jakobsen og Gerhard Schmidt.

Ved sidste valg havde CD og Slesvigsk Parti et valgteknisk samarbejde, der førte til, at redaktør Jes Schmidt blev indvalgt i Folketinget. Han døde for nylig. Ved valget 23. okt. havde partiet opstillet gårdejer Peter Wilhelmson, Volle- rup, som kandidat. Wilhelmson gjorde under Den anden Verdenskrig frivillig krigstjeneste i Waffen SS. På denne baggrund kunne CD ikke acceptere hans opstilling.

For et stort antal danske vælgere var det ufatteligt, at CD indgik det omtalte valgforbund med Slesvigsk Parti, der bedst forklares som det tyske mindretals politiske organ i Nordslesvig.

Vi syntes, at de havde været for slemme. Vi havde hørt deres repræsentant, dyrlæge Møller fra Gråsten brøle: Wir wollen heim ins Reich (Vi vil hjem til riget - heraltså Nazityskland). En af tyskernes veltalende forkæmpere, Wilhelm Deichgräber talte ved et officielt møde i Slesvig by i trediveerne. Han udmalede Danmarks lidenhed og afhængighed af den store tyske nabo. Med hævet stemme råbte han: »Og denne afhængighed agter vi grænsetyskere at udnytte med ethvert til rådighed stående middel.« Han blev hilst med stormende nazibifald.

Men ved forlovelsen mellem CD og Slesvigsk Parti blev vi belært om, at det nu gjaldt at føre den europæiske tanke ud i livet, således at man - politisk - skulle slå en streg over fortiden og kun dyrke fremtiden.

At den tyske kandidat Peter Wilhelmson gennem nogle år har haft en placering som kommunalpolitiker kommer ikke denne sag ved.

Han er der blevet valgt i en kommune med ca. 25 procent tyskere. At de har fundet ham værdig til at være deres kandidat, er deres sag, ikke vor, men det kvalificerer ham ikke, når det gælder landspolitik.

Under en debat om Holocaust i Radio Syd i foråret 1979 meldte kandidaten sig med et indlæg om forskellen mellem

Waffen SS og det egentlige, sorte SS. Men selv denne helt naturlige lejlighed benyttede han ikke til at fordømme de nazistiske forbrydelser.

Det var tydeligt, at han hellere ville snakke om noget andet end om det skyldspørgsmål, Holocaust rejser.

F-k

Mauthausen huskes

Vi har i de foregående numre bragt artikler om KZ-lejren Mauthausen, hvor kun ganske få danske har været fanger. Lejren ligger på østrigsk område, og et stort antal østrigere har været fanger her. Derfor fejres årsdagen for lejrens befrielse hvert år ved en officiel højtidelighed. Højtideligheden indledes med tre samtidige gudstjenester i hver sin del af lejren, en katolsk, en protestantisk og en jødisk. Derefter holder de tre østrigske fangeorganisationer en fælles højtidelighed, hvor hovedtaleren altid er et medlem af den østrigske regering, og i år var det indenrigsminister Erwin Lanc.

Gave fra DKB

Danske Kvinders Beredskab har besluttet at tildele Frøslevlejrens Museum 6.000 kr. af DKB-fondens midler. DKB og besættelsestiden er knyttet til hinanden med mange bånd. DKB blev stiftet den 7. marts 1940 - kun en måned før landet blev besat og var - ikke mindst i grænselandet - med til at løse en række af de opgaver, som tiden krævede. Heraf er opgaverne i forbindelse med fangernes hjemtransport fra koncentrationslejrene og hjælpen til de mange flygtninge de mest kendte. Men også på mange andre områder havde DKB mulighed for at gøre en indsats.

DKB-fondens midler stammer fra penge, der bl.a. blev indsamlet under besættelsestiden og som nu er samlet i en fond, hvis formål er at fremme det medmenneskelige arbejde og at give mulighed for virksomhed, som offentlige midler ikke giver råderum for. Når DKB har ønsket at denne gave skulle tilfalde Frøslevlejrens Museum, skyldes det den tilknytning, DKB gennem de sidste år har fået til lejren gennem afholdelse af forskellige kurser og arrangementer indenfor lejrens område.

Der er samtidig opstået et nært venskab med museumsbetjent Hans Bruun, der på en forbillig måde har forstået at trække trådene tilbage til besættelses-

tiden - ikke alene for de mange DKBer, for hvem denne tid altid har haft stor betydning, men også for de mange unge DKBer, der kommer i lejren. Gaven gives efter Hans Bruuns ønske til anskaffelse af ny låse til museets montere. Midler der evt. bliver til overs, kan anvendes til vedligeholdelse af museets effekter efter Hans Bruuns nærmere bestemmelse.

19. september-gave

I forbindelse med 35-års dagen for 19. september 1944 fik Amalienborg-Klubben formand Frank Zorn af Frode Toft overrasket en særlig gave. Direktoratet for sygekassevæsenet (nu sikringsstyrelsen), hvor Frode Toft er ansat, havde dengang kontorer i Amaliegade. En kreds af personalet havde dannet en Frit Danmark-gruppe, og i dagene umiddelbart efter de dramatiske begivenheder 19. september i Amaliegade og på Amalienborg Slotsplads indsamlede gruppen over en snes øjenvidnerapporter fra folk, der havde overværet begivenhederne på nærmeste hold, men fra forskellige steder i gaden. Rapporterne blev maskinskrevet og gemt i direktoratets arkiv. Efter befrielsen blev rapporterne samlet i et album, der yderligere blev forsynet med nogle originale fotos, der blev optaget af en af medarbejderne fra et vindue, samt samtlige udklip fra reportagen i engelske og amerikanske aviser om begivenheden.

*Det er en lykke i livet,
som ikke vendes til lede.
Det at du gleder en anden,
det er den eneste glede.*

Arnulf Øverland

Kammeraternes Hjælpefond

*er raske kammeraters hilsen
til de syge*

JOHAN FØGE JENSEN A/S

2, SKELBÆKGADE - DK-1717 KØBENHAVN V

KZ OPHOLD GÆLDER IKKE SOM RENTE- FORSIKRINGS »ERSATZZEIT«

Kassel 20/10: Det er helt utroligt, som lighedsprincippet ind imellem tilsidesættes i denne republik, der øjensynligt stadig har store vanskeligheder med demokratiet og klarlæggelse af eftervirkningerne af det 1000-årige rige, der nøgternt betragtet gennem sit fald dannede grundlag for indførelse af demokratiet her til lands.

Nu har forbundssocialdomstolen - læg mærke til ordet social! - i en dom slået fast, at opholdet i tvangsarbejdslejr og KZ ikke gælder som »Ersatzzeit für die Rentenversicherung« (AZ I RA 95/78).

Denne dom er for så vidt vigtig for den enkelte, idet det betyder, at aldersrenten mindskes, fordi der ikke blev betalt bidrag til aldersrenten i alle de år. Ville man have anerkendt tvangsarbejdet og KZ-tiden, havde det ingen indflydelse haft på aldersrentens størrelse.

Forfulgte (under nazi-regimet), der skulle arbejde ved tvang og uden betaling, kan ikke påregne, at denne tid tilbagevirkende anerkendes som socialforsikringspligtig beskæftigelse. Sådan hed det i dommen. En forfulgt jøde havde klaget til retten. Han var flygtet fra Bøhmen til udlandet i 1937 og arresteredes af tyske tropper efter krigens begyndelse, kom i tvangsarbejde og til sidst i koncentrationslejr.

Jura er ofte noget ejendommeligt noget. Påberåbende sig paragraffer og forordninger tilkendes de mennesker ikke den ret, som almindelig forstand ville mene, at de har krav på at få.

Andre derimod - f.eks. nazistiske tjenestemænd - er, hvis de så endelig pensioneres, blevet behandlet på en uforholdsvist pæn måde. De får tårnhøje pensioner - og de »1.000 år« anerkendes der fuldtud rent renteforsikringsmæssigt respektiv pensionsmæssigt.

Forstå det, hvem vil. Engang imellem må det være tilladt at ryste på hovedet. På grund af bl.a. sådanne domme forstår man også bedre, at tilliden til juraen og domstolene ikke er større, end den er. Et rundspørge for et stykke tid siden har vist, at folk er lige så »bange for retten som for tandlæger«.

(Flensborg Avis)

Særudstilling i Helsingør

Helsingør Bymuseum har i de kommende måneder en særudstilling af fotos om besættelsestiden, omfattende henved 300 billeder. Museet er daglig åbent fra 12-16.

FRIHEDSMUSEET

Ny forpagter søges til cafeteriaet

Stillingen som forpagter af Frihedsmuseets cafeteria er ledig fra 1. maj 1980. Cafeteriaet er åbent i tiden 1. maj-1. september fra kl. 10-16 (men lukket hver mandag). Interesserede kan henvende sig til Frihedsmuseets Venner, Frihedsmuseet, Churchillparken, 1263 København K.

Politimands illegale arbejde

Foreningen Frihedsmuseets Venner har indledt vintersæsonen. Det skete i september med en lille sær-udstilling om den tyske aktion mod politiet i 1944.

Den 1. oktober holdt kriminalassistent Ib Larsen foredrag om det illegale politi. Det var en interessant redegørelse om en lille gruppe politifolks illegale arbejde ved siden af deres officielle politi-arbejde i den såkaldte afdeling for særlige anliggender, der beskæftigede sig med de særlige politiopgaver i forbindelse med besættelsen (af nogle kaldt afdelingen for »syrlige anliggender«).

Ib Larsen havde et nært samarbejde med den kendte politi- og modstands-

mand Roland Andersson, og deres gruppe gjorde den spirende modstandsbevægelse mange og store tjenester. De kunne dog - som Ib Larsen sagde - desværre ikke stole på alle deres kolleger. Derfor blev deres virksomhed også efterhånden kendt, og bl.a. Ib Larsen blev derfor forflyttet til andet arbejde.

Kystpolitiet fangede undertiden jøder og andre, der søgte at flygte over Øresund, men de blev som regel bragt ind til afdelingen for særlige anliggender, og her blev de efter et formelt forhør og en kort tilbageholdelse frigivet igen, og de fleste blev så vidt muligt sat i forbindelse med en mere sikker flugtrute, så den mislykkede flugt kunne fuldføres.

En omtale af de alvorlige episoder mellem dansk politi og faldskærmsfolk affødte kommentarer fra et par tilhørere. Men museumsleder Jørgen Barfod erindrede i den anledning om, at politiet jo udgjorde et gennemsnit af befolkningen på godt og ondt. Og for

Odense Friskole

Hjallesevej 2 . 5000 Odense
Tlf. (09) 12 15 71

BØRNEHAVEKLASSE

1.-10. SKOLEÅR

K. Fauerby,
skolebestyrer.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandsstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

29. august 1943 var det kun et mindretal af befolkningen, der aktivt gik ind for modstand mod besættelsesmagten, og det samme forhold gjaldt politiet.

Jødisk modstandsmand i Danmark

Den 8 oktober talte Uri Yaari om oplevelser som jødisk modstandsmand i Danmark. Hermann Waltmann, som Uri Yaari hed dengang, kom til Danmark før krigen. Han var en af flere hundrede unge tyske jøder, der kom til Danmark, formelt som landbrugslever, men reelt som flygtninge.

På seminarer på den internationale højskole i Helsingør i 1940 og 1941 udvikledes bevidstheden om at gøre noget aktivt. Der kom forlydender om masseudryddelse af jøder i Østeuropa, og derfor kunne de ikke længere være passive og flygte endnu engang.

Deres erfaring i konspiratorisk virksomhed i Tyskland kunne have været brugt i Danmark, men der var ingen modstandsbevægelse på dette tidlige tidspunkt. De kunne heller ikke melde sig til tjeneste i den engelske hær, da de var tyskere og - selv om de var jøder - måtte regne med at blive interneret i England.

De enedes om at søge at nå til Palæstina og derfra føre kampen videre. Det måtte ske ved at rejse gennem Europa, men forinden måtte alt planlægges ned til den mindste detalje. 40-50 unge jøder begyndte at dyrke terrænsport, lære sprog som bulgarsk og tyrkisk og de forskellige landes geografi. Man måtte den vej, da de formodede, at en rute over allieret område indebar risiko for internering.

En af gruppens ledere var Bertil Grass, der havde mange ideer. En af dem var, at de kunne køre i et hulrum mellem hjulene i en bestemt slags jernbanevogne. Flere forsøg blev gjort, og man nåede ret langt ned i Europa, før planen blev opgivet, da nogle af gruppen blev arresteret. Forsøg på at lade sig transportere sammen med eksportvarer blev opgivet efter to mislykkede forsøg.

Derfor ændredes gruppens holdning, og da en modstandsbevægelse nu var opstået, blev målet at gøre arbejdet der.

Hermann Waltmann søgte kontakt med modstandsbevægelsen i Odense, men det var svært at komme i forbindelse med en kommunistisk gruppe. Det varede mere end en måned, inden han blev accepteret efter en slags »svende-

prøve«. Først efter en vellykket sabotage så han gruppen og fik lov til at arbejde med. Han nåede at deltage i flere aktioner og deltog også i transport af danske jøder til Sverige i oktober 1943.

Under et forsøg på at købe en tysk uniform til camouflagemål blev han arresteret af Gestapo i december 1943.

Formentlig på grund af juletravlhed skete det heldige, at de papirer, der fulgte med transporten til Sachsenhausen, intet sagde om, at han var jøde og tysker. Det opdagede de først 10 måneder senere.

BLIV MEDLEM

Foreningen Frihedsmuseets Venner har nu næsten 1000 medlemmer, og medlem nr. 1000 skulle gerne nås inden nytår. I disse alvorlige nedskærings- og sparetider, der også har ramt Nationalmuseets budget for Frihedsmuseet, er man endnu mere end tidligere afhængig af de tilskud, Frihedsmuseets Venner yder museet.

Vi kan derfor anbefale enhver at blive medlem. Det koster kun 30 kr. om året (pensionister 20 kr.). Indmeldelse kan ske ved møderne og i museets almindelige åbningstider (i kiosken ved indgangen). Foreningen arrangerer hver vinter en interessant foredragsrække og andre arrangementer om emner fra besættelsestiden og 2. verdenskrig.

MINDEORD

Pastor emer. Conrad V. Hvidt, Risskov, 89 år. Han var født i København og blev cand. theol. i 1914. Conrad Hvidt var præst ved Filipskirken i København, Ballum-Skast i Sønderjylland og i Brabrand-Årslev ved Århus, inden han i 1939 blev sognepræst i Gråsten. Her kom han i maj 1944 til at spille en særlig rolle, da en af hans venner, oberst Svend Paludan-Müller, ene mand kæmpede i sin villa mod tyskerne. Pastor Hvidt fik adgang til huset for at opfordre obersten til at overgive sig. Det var forgæves, og efter at have givet obersten en kristen velsignelse sørgede Conrad Hvidt for at oberstens hustru og en kvindelig gæst kunne forlade huset. Tyskerne satte derefter villaen i brand, og oberst Paludan-Müller blev dræbt.

Major Tage Fischer Holst, København, blev 77 år. Med dæknævnet Joseph, var han under Den anden Verdenskrig

blandt de mænd, som opretholdt den hemmelige radiokontakt mellem modstandsbevægelsen i det besatte Danmark og det frie England.

Selv hans nærmeste modstandskammerater kendte ham kun under hans dæknavn, som englænderne havde givet ham, ligesom de gav andre danske telegrafister i modstandsbevægelsen bibelske navne som Moses og Saul.

Tage Fischer Holst var leder af den illegale radiotejneste på Sjælland, og hans indsats var af stor betydning for modstandskampen. Et af hans radiotelegrammer til London resulterede i, at en tysk konvoj på vej fra Danmark til Norge blev sænket af britiske bombefly.

Tage Fischer Holst, der var lægeson fra Allingåbro ved Randers, var i sine unge år telegrafist på danske skibe. Efter krigen blev han telegrafchef på nyhedsbureauet AP i København. Siden organiserede han hærens radiotjeneste og knyttedes til hærkommandoen med rang af major.

BØGER

Over- og middelklassen var særlig rigt repræsenteret i modstandsbevægelsen i Danmark, hævder universitetslektor.

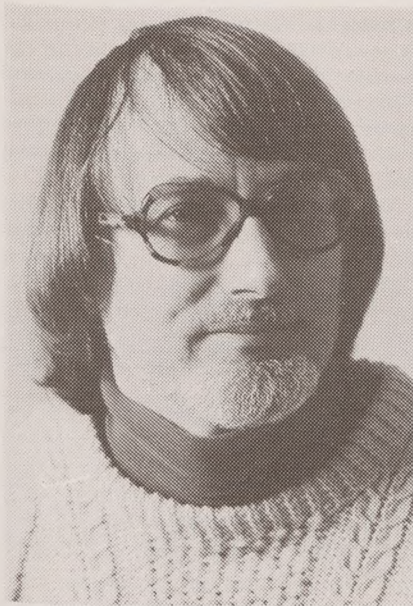
Ib Damgård Petersen: Mod-elite. Træk af den danske modstandsbevægelses opståen og udvikling 1940-45. - Tilsendt fra Københavns Universitets institut for samfundsfag.

869 faldne har fået deres biografier i det værk, som universitetslektor Ib Damgaard Petersen udsendte for nogle få år siden i en bog, han gav titlen: Faldne i Danmarks Frihedskamp 1940-45.

Spørgsmålet rejser sig nu, om det er muligt ud fra studiet af de knap 1000 faldnes biografier at udlede ret sikre slutninger om, hvorfor kvinder som mænd i det hele taget gik til modstand mod nazisterne under Danmarks okkupation.

Emnet har været sat under debat på en heldagskonference, og i anledning af bogens udsendelse vil det være relevant at referere dagens debat, og det blev en særdeles interessant drøftelse, hvor Damgaard naturligvis var midtpunktet, da det er ham, der ligger inde med det indsamlede materiale.

Til konferencen havde Damgaard lavet et koncentrat på 20 dupliserede si-

Ib Damgaard Petersen.

der. Det fik altså betegnelsen sammen-
drag, men på grund af dets længde blev
der efterlyst et yderligere koncentrat på
en enkelt side.

Som noget af det meget karakteri-
stiske ved debatoplægget anføres:

Militærgrupperne (kun ventegrupper)
deltog som oftest ikke i andet mod-
standsarbejde, var upolitiske, uden spe-
cielle forudsætninger for deltagelse i
modstandsarbejdet, tilhørte lavstatus-
grupper og var kun kort tid i mod-
standsbevægelsen.

Bladgruppernes medlemmer var på-
faldende ofte relativt gamle, stærkt poli-
tisk aktive, medlem af det kommuni-
stiske parti, tilhørte den mellemste mid-
delklasse, studenter og uden militær
erfaring.

GRØNNE SPEJDERE BLEV SABO- TØRER MENS GULE SPEJDERE BLEV LE- DERE

Sabotagegruppernes medlemmer var
påfaldende ofte meget unge, ikke
udpræget aktive i politisk henseende,
tilhørte den højere arbejderklasse,
medbragte nyttig viden, der kunne
udnyttes i sabotagearbejdet. De var på-
faldende ofte realister af uddannelse,
medlemmer af KFUM spejderkorps
og af terrænsportsforeninger.

Ledergruppernes medlemmer havde
påfaldende ofte en højere uddannelse el-
ler var studerende, savnede markant
politisk præg uden dog at være upoliti-

ske, tilhørte den højere middelklasse,
eventuelt den mellemste middelklasse,
var officerer og indtrådte i påfaldende
stort tal i efteråret 1943. De var ofte
nuværende eller tidligere medlemmer af
Det danske Spejderkorps.

MODSTANDSBEVÆGELSEN ET FORBILLEDE FOR DEMOKRATISK STYRING

»Modstandsbevægelsen er for mig i
visse henseender kommet til at stå som
et forbillede for demokratisk styring. En
klart formuleret let operationaliserbar
målsætning som styringsfunktion, der
holder en organisation af små grupper
sammen, som kan udvise maksimal
fleksibilitet, som er overordentlig mod-
standsdygtig over for ydre pres, som er
demokratisk og som sikrer effektivitet
gennem høj mobilitet, og som er åben
over for fornyelse.

Hvis vi ser bort fra en hel del ting,
som foregik på et plan, der lå over den
daglige modstandskamp, var der her
tale om en folkelig bevægelse, der på en
helt anden måde end megen politisk
virksomhed i efterkrigstiden formåede
at organisere noget, som opfattedes som
den almene interesse.

Hele dette aspekt af modstandsbevæ-
gelsen forekommer det mig væsentligt at
pege på, hvor samfundet efter min me-
ning i høj grad har behov for just en
folkelig bevægelse omkring klart define-
rede mål, der anerkendes som udtryk
for den almene interesse.

Modstandsbevægelsen gav en recept,
som ikke bør gå i glemmebogen,« siger
Damgaard.

KAN HISTORIKEREN FINDE FREM TIL ÅRSAGERNE?

I konferencen deltog 4 faghistorikere,
en del, der var til stede, fordi de var
modstandsfolk, mens andre var indbudt
f.eks. fordi de var modstandsfolk og
pædagoger eller skrivende.

Der blev i drøftelserne advaret mod,
at der blev draget for sikre slutninger til
helheden ud fra det foreliggende mate-
riale.

Major Hjorth bestred, at historikeren
kan finde frem til årsagerne. Hertil blev
svaret: Det kan man meget ofte.

Major Kjeld Feilberg: - Jeg vil tro, at
fordelingen af aktive kvinder i forhold
til mænd var som 50 pct. til 50 pct.

Damgaard: Jeg kender ikke antallet
på kvinder, der var aktive, men jeg ken-

der antallet af kvinder i mit materiale.
Jeg har aldrig forsøgt at nedvurdere
kvindernes indsats.

I drøftelserne deltog også samtids-
historikeren Hans Kirchhoff. Han havde
foretaget kildestudier til emnet: »For-
spillet til den 29. aug. 1943«.

Det var hans opfattelse, at Dam-
gaards generelle slutninger kan bære.

Den foreliggende bog benytter mange
ikke almindelig kendte fremmedord.
Det kan derfor anbefales, at man under
læsningen har en fremmedordbog ved
hånden til brug for opslag.

F-k.

GJORT GERNING

Forfatteren og faldskærmschefen Flem-
ming B. Muus har på Berlingske Forlag ud-
sendt bogen »Gjort Gerning...« (bogen er i to
bind og koster 185 kr. for begge bind). Det er
et erindringsværk, hvori forfatteren skildrer
en omtumlet tilværelse i Afrika i tyverne, et
langvarigt ophold i Liberia i trediverne og ud-
dannelsen til faldskærmsmand i England un-
der krigen. Fl. B. Muus fortæller om sit ar-
bejde i modstandsbevægelsen, efter at han
var kastet ned i faldskærm i Danmark, om en
illegal rejse til London og tilbage igen midt
under besættelsen og om befrielsen.

t

Autoriseret forhandler
General Motors

Ringkøbing
Automobil Forretning
ApS

Telefon 07-*32 11 22

I Berlin under bomberegnen

Henrik V. Ringsted I, *Eringringer* 128 sider, II 123 sider. Thanning og Appels Forlag

Henrik V. Ringsted.

En god iagttager, en flittig og en omhyggelig forfatter, en slider, der gerne tager natten i brug for ikke at forsømme det job, der betaler hans årsgager, en seriøs og vedkommende forfatter.

Det er det indtryk, læseren får ved studiet af Ringsteds to erindringsbøger.

- I bind I får vi en del at vide om hans kære Østerbro, hvor han voksede op. At skrive havde altid været hans lyst, og han startede tidligt og havde også alt det tekniske ved fremstillingen af de første blade, og derfor blev han tidligt klar over, at det at være chefredaktør ikke var noget for ham, for så fik man hverken tid eller kræfter til at skrive, og det var det, han helst af alt ville.

Men vejen til at blive den skattede skribent i hans blad *Politiken* var trang, for i 7 lange år måtte han i hverdagen gøre en masse rutinearbejde, da flertallet i medarbejderskabet på bladet var grebet af magisterskræk.

- Da fik han sit livs store chance, da Hasager en dag sagde til ham: Vil du rejse til Berlin og være bladets korrespondent? For et vist pres fra det danske udenrigsministerium gjorde, at man nu var nødt til at sende egen korrespondent til Berlin, og den 3. okt. 1939 rejste han så.

Han havde hidtil dyrket den opfattelse, at journalistik måtte være objektiv, men mødet i Krolloperaen, hvor Hitler førte ordet, gav ham en anden opfattelse, for opgaven var jo herfra at beskrive miljøet, omgivelserne, stemningen i salen, atmosfæren, kort sagt skrive sine indtryk, og så blev det at nedfælde

indtryk »en højst subjektiv krabat«. Formen måtte nok være objektiv, men formålet og meningen med en række telegrammer og notitser blev i høj grad subjektiv.

Han oplevede i pensionatet, at den japanske marineattaché aflurede ham og fandt ud af, at Ringsted lyttede til »fjendtlige« radio-udsendelser, men Ringsted kunne sætte ham på plads ved at vise ham den særlige tilladelse til at være international lytter.

- Censuren var allerede dengang særdeles effektiv, og alle breve fra Danmark blev åbnet, for edderkopperne sad allerede dengang og lavede deres fine spind, parat til at rykke ud med lynets fart ved den svageste skælven i spindet. Alle var registreret, og dette forhindrede, at de mange antinazistiske kræfter i Berlin kunne samle sig til modstand, men han så og oplevede, at mange berlinere gjorde, hvad de kunne for at hjælpe, f.eks. jøderne, der nu blev generet ved kraftige nedskæringer i deres madrationer. De måtte allerede i 39/40 bære jødestjernerne, så de var jo lette at kende for alle.

- I marts 1940 rejste han tilbage til Danmark og indstillede sig nu på at udføre bladarbejde på sin avis, og bladet var således uden egen korrespondent i Berlin, men det skulle komme til at gå anderledes, for en forårsdag i 1940 troppede en deling SS-mænd op på redaktionen i fuld uniform og krævede, at bladet sendte en mand til Berlin. Der var nu fare for, at tyskerne ville påtvinge bladet en »dansk« nazist - og så rejste Ringsted atter til Berlin. Samme dag fløj Gudme til London.

- Berlin var nu en anden by end før, præget af ængstelig venten. Optimismen var slået over i pessimisme, og stemningen i befolkningen befandt sig i en slags tvivlrådighedens mørke.

Hos Goebbels viste omslaget sig bl.a. i, at han nu proklamerede: Arbejde og afsavn. Men det var svært for propagandaministeren

at holde sammen på flokken, og røde plakater overalt i byen fortalte om folk, der var henrettet, fordi de havde aflyttet udenlandsk radio eller havde forbrudt sig mod rationeringsreglerne. Nu hed det: Krigen vil blive langvarig, men det afgørende var nu ikke hvornår, men hvordan.

De nordiske journalister oplevede, at Berlin blev gjort »judenfrei«, og de længtes efter den dag, da Stalin, Roosevelt, de Gaulle og dronning Wilhelmine skulle holde deres indtog gennem Brandenburger Tor, men skæbnen ville, at Ringsted blev den eneste, der kom til at opleve den dag - og da kom Churchill alene.

Afsluttende siger han noger særpræget om begrebet kollektiv skyld, og han adresserer den til de modne mennesker i 20'erne og i begyndelsen af 30'erne, der tankeløst kortede Weimar-regeringen i sænk, vanry og splittelse, så det var let for Hitler at komme til magten.

SKÆBNEÅRET

- I bind II fortæller Ringsted, at 1941 var skæbneåret for Hitler, da strandede hans planer om verdensherredømmet. Han havde ganske vist folk indsat på ledende poster rundt omkring i de besatte lande, men de var uduelige Quislinger. Man havde fiasko med invasionen i England, og blitzkrigen bed heller ikke på Rusland. Der var nu tofrontskrigen fjender for og fjender bag.

Mulighederne for at føre en virkelig krig var spoleret, for størstedelen af flyene var ødelagte, bl.a. i kampen om London, og alt blev nu ofret på u-bådene. Dette medførte, at England og USA nu havde ret frie hænder til at bombe Berlin - og det gjorde man i vid udstrækning.

- Vi får en levende skildring af disse luftangreb. Fortroppen af flyene dryssede massevis af sølvstrimler ned, så tyskernes radarskærme slet ikke virkede. En anden fortrop fløj ind og afstak dagens målfelt ved at anbringe de så-

Churchill besigtiger ruinerne af Rigskancelliet i juli 1945.

kaldte juletræer (signalfakler), der blev stående i luften - i hvert hjørne af målfeltet - og så sejlede hovedstyrken i flot formation, som om det drejede sig om en paradeflyvning, og udbredte et bombetæppe over området inden for juletræerne - dvs. tromlede det aldeles fladt.

Og så var det for berlinerne bare om at komme så langt ned under jorden som muligt og håbe på det bedste.

• Ringsted drager en sammenligning mellem civilbefolkningen i Berlin og London, for selv langt hen i 1944 blev det i Berlin forbudt civilbefolkningen at hjælpe under angrebene, mens man i London i vid udstrækning ydede hjælp. Noget sådant fandt man også senere på i Berlin, men man var længe om det, og det varede endnu længere, inden man i Tyskland gjorde sig klart, at det var Tyskland, der havde erklæret USA krig.

Blandt de udenlandske korrespondenter holdt man kredsen ren for Quislinger. Man henviste til, at de jo fik udbetalt tyske penge som gager, men gruppen led et smerteligt tab, da den ukronede konge, Helge Knudsen, fra Berlingske Tidende, blev nægtet indrejsetilladelse efter en ferie i Danmark. Han var blevet nazispidserne for besværlig med hans afslørende dybtgående spørgsmål under pressemoderne, der ofte satte dem i forlegenhed.

Ringsteds kærlighed til det gamle Adlon beskrives indgående. Det blev bombet og kom derefter til at minde mest af alt om en ølkælder.

• Ringsteds skildringer af bombeangrebene er rystende, og man siger til sig selv, hvorfor han dog ikke rejste bort fra det hele, men man får det svar på spørgsmålet, at hans stædighed fik ham til at blive, for han ville se enden på det hele, se de gode knuse de onde, se det med egne øjne.

4. maj oplevede han i Fredericia på vej til general Linnemanns hovedkvarter i Silkeborg.

Under et ophold i København udgav han sine kronikker som bog. Den blev en stor succes, og når han valgte Thanning og Appels Forlag, var det for at glæde sin gamle far, da dette forlag havde udgivet faderens doktordisputats.

Så atter til Tyskland, men da smuttede han i Montgomerys kravledragt med rang af kaptein. Dragten var behagelig, praktisk og gav fuld bevægelsesfrihed, så han befandt sig godt i den, vel også fordi den åbnede alle døre for ham.

Efter krigens afslutning udførte han på frivillig basis i Berlin en hjælpetjeneste med at opklare skandinavers skæbne, en indsats, der skaffede ham megen påskønnelse.

Belsenprocessen blev en forprøve på Nürnbergprocessen. For øvrigt måtte han gå og vente i 9 døgn ved Orly's lufthavn for at komme videre. Tågen spærrede, og han måtte derefter tage til takke med et gement transporttog - men frem nåede han da.

Fra venstre generalerne Montgomery, Eisenhower, Zhukov og luftmarskal Tedder ved deres første møde i Berlin i juli 1945.

• Om kæmpeprocessen har han sammen med Helge Knudsen skrevet den gribende bog: »Maskerne falder i Nürnberg«. Han nøjes derfor med korte rids af processen, men han får dog sagt, at de mange kloge hoveder, der siden har kritiseret processen, har haft mange år til at gennemanalysere hvert ordskifte, der faldt i Nürnberg - og det er altid let at være bagklog.

Han udtaler stor beundring for David MaxwellFyfes højt kompetente virke. Hans spørgsmål var djævelsk dybbørende og langt farligere end den evigt bidske Jacksons. Det var da også ham, der fik skovlen under Goering.

• De to bøger må have interesse for alle, fordi de er godt skrevne. De har en særlig interesse for tidligere fanger fra tyske KZ-lejre, der kan genkende en hel del af det, som Ringsted så levende skildrer.

F-k.

DET ILLEGALE LAND OG FOLK

Forlaget Zac, der tidligere har udgivet Jørgen Barfods store bog om KZ-lejrene »Helvede har mange navne« og det store værk om Det illegale Information, har nu også påbegyndt udgivelsen af et 5-binds værk »Det illegale Land og Folk«. Det er lykkedes redaktøren, Børge Houmann, der var medlem af Frihedsrådet, at finde frem til samtlige numre af det illegale blad på en enkelt nummer nær. Dog er nogle af numrene nu så slidte og medtagne, at man har måttet skrive dem om, men man har bevaret den tids retskrivning og trykfejl.

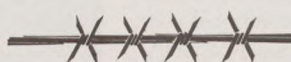
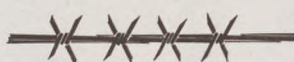
Det første bind blev i oktober præsenteret

ved en reception i Frihedsmuseet. Børge Houmann fortalte her om bladets tilblivelse og historie og oplyste, at historien faktisk går tilbage til selve den 9. april, hvor DKPs øverste ledelse på et hastemøde overdrog Børge Houmann ansvaret for udgivelsen af et kommunistisk blad, uanset hvad der ville ske under besættelsens vilkår.

Blandt dem, der var med lige fra starten, nævntes malersvenden Asger Jørgensen, nu bedre kendt som kunstmaleren Asger Jorn. Bladet begyndte primitivt i en rulleforretning i København, men havde til sidst 28 lokaludgaver rundt om i landet. I forlagets forhåndsudtalelse om værket skriver dr. phil. Jørgen Hæstrup og redaktør Erik Lund bl.a.:

»Det er uomtvisteligt, at »Land og Folk« som både det første og største af de landsdækkende illegale blade er et centralt kilde-skrift til besættelsestidens historie, både med hensyn til informationsstof og opinionsstof. Det var den tyske censurs formål at blokere for uønsket information og om muligt påvirke opinionen i den ønskværdige retning. Ingen af delene lykkedes. Den illegale presse drog omsorg for, at befolkningen blev tæt informeret og vel orienteret og vejledt. Disse lovløse publikationer, der i besættelsesårenes krise påtog sig kampen for opretholdelsen af landets lov, har en hoveddære for, at befolkningen ikke blev et bytte for besættelsesmagtens agitation eller for rådvildhed i konkrete situationer.«

Det er ikke et billigt værk, prisen er 295 kr. pr. bind i slidstærkt helshirtsbind. Det første bind er udkommet og resten følger i løbet af 12 måneder. Værket kan bestilles hos boghandlerne. Og lad os tilføje, at det formentlig snart vil være tilgængeligt på alle større biblioteker.

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN

1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, (01) 14 04 31.

Skr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Arnold Jensen, Hans Andersen, Axel Lauritzen, Lilian Olsen, Max Gritzman og Jørgen Lind.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. (01) 61 18 91.

Kass.: Johs. Damsgård, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.

Århus: Håkon Thomsen, Sondervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 København K. (01) 14 04 31.

Næstfmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.

Kass.: Agner Vennike, Præsteløngen 19, København NV. (01) 10 72 60. Giro 58 718.

Skr.: Arvid Hemmingsen, Tulipanvej 21, 2720 Vanløse. (01) Fasan 608.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Næstfmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense. (09) 15 98 27.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.

Kbhv. afd.: Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 København NV (01) 19 67 91.

Fmd.: R. Bonde Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Esbjerg afd.: Viggo Hansen, Palnatokes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Fredericia afd.: Hans Staub, Bragesvej 8, 7000 Fredericia, tlf. 92 17 47. Kontor Kongsgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent hver onsdag kl. 14-16.

Odense afd.: Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12, men ikke om eftermiddagen. Tlf. 13 88 45. Herudover træffes kontorets leder på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Oskar Hansen, Vognmandsvej 25, 5800 Nyborg. (09) 31 09 23.

Sjælland afd.: Ove Laursen, Dyssekilde, Ganløse, 2760 Måløv. (03) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Abo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage og torsdage 14-17.

Århus afd.: Alfr. Berthelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Ove Lembcke, Brødregade 19, Randers. (06) 42 51 30.

Midlertidig næstform.: Erik Beerman, Toldbodgade 61, tlf. (01) 14 04 31.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Århus afd.: Tonny Johansen, Trillegårdsvej 30, 8210 Århus V. (06) 15 06 46.

Kass.: Th. Nielsen, Jens Baggesensvej 66, 8210 Århus V. (06) 16 50 80.

Randers afd.: O. Lembcke, Brødregade 19, 8900 Randers. (06) 42 51 30.

Kass.: Jenny Fuks, Herman Stillingsvej 68, 8900 Randers. (06) 42 63 61.

Sjællands afd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Helge Brinch, CF-stationen, 3310 Ølsted. (03) 34 91 43.

Region I: Frits A. Lybek, Ahornvej 5, 9575 Terndrup. (08) 33 57 58.

Kass.: Sv. Jönsson, Konvalvej 45, 9000 Aalborg. (08) 18 34 73.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Arnold Jensen, Velhustedvej 5, 6933 Kibæk. (07) 19 14 92.

Kass.: Axel G. Nielsen, Graven 18, 8700 Horsens. (05) 62 60 00.

Skr.: Ove Lykkeberg, Skovvej 14, 8723 Løsning. (05) 89 34 60.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Holger Grome, Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup. (01) 50 33 86.

Næstfmd.: Jørgen Lind, Stavnholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

Skr.: Niels Otto Köster, Offenbachsvej 27, 2450 København SV. (01) 17 24 97.

Medlemskort og arkiv: Alex Bindeballe, Bakken 10, Nors, 7700 Thisted. (07) 98 11 95.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Skr.: Alf Møller, Ørsbjergskovvej 15, 5591 Gelsted. (09) 49 14 35.

Kass.: Banke Jung-Jensen, Skalbjergrvej 32, 5230 Odense M. (09) 13 38 03.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kieruff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Skr.: Gottlieb Hansen, Jernbanealle 53 A, 2630 Glostrup. (02) 99 53 69.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre. (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Max Gritzman, N. Sogade 49, 1370 Kbh. K.

Skr.: Sonja Gritzman, Oldermansvej 49, 2400 Kbh. NV.

Kass.: Birgit Fischermann, C. J. Frandsensvej 15, 2400 Kbh. NV.

DE ERHVERVSHÆMMEDE

Adresser i København:

Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 Kbh. NV. (01) 19 67 91.

Fmd.: Rasmus Bonde-Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Næstfmd. og socialsekretær: Carl Nommels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre. (01) 75 00 67.

Skr.: Erna Watson, Rørholmegade 12, 1352 Kbk. K. (01) 11 95 41.

Kass.: Villy Lauridsen, Rørsangervej 36,1, th. 2400 Kbh. NV. (01) 10 03 09.

Leder af arkiv: Olaf Jørgensen, Jens Juulsgade 52, 2100 Kbh. Ø. (01) 42 43 34.